cehov

o mică glumă

Iubiri de altădată

cehov

o mică glumă

Iubiri de altădată

cehov

o mică glumă

Iubiri de altădată

Anton Pavlovici Cehov

O mică glumă

Traducere şi note de

Antoaneta Olteanu

Editura ALLFA

2012

EDITURA ALLFA

O mică glumă

Anton Pavlovici Cehov

Copyright © 2012 Editura ALLFA

Editura ALLFA:

Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3,

sector 6, cod 060512 – Bucureşti

Tel.: 021 402 26 00; Fax: 021 402 26 10

Departamentul distribuţie:

Tel.: 021 402 26 30; 021 402 26 33

Comenzi la: comenzi@all.ro, www.all.ro

ISBN ePub: 978-973-724-549-6

ISBN PDF: 978-973-724-525-0

ISBN Print: 978-973-724-379-9

Redactor: Mădălina Vasile

Tehnoredactare : Liviu Stoica

Corectură : Martin Zick

Design copertă : Alexandru Novac

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepseşte penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

anton pavlovici cehov

Anton Pavlovici Cehov (1860-1904) a fost unul dintre cei mai importanţi prozatori şi dramaturgi ruşi. S-a născut la Taganrog, unde a urmat primii ani de şcoală primară şi secundară. În 1879 a început să publice în reviste umoristice. Din 1886 a început colaborarea cu revista Novoe Vremia (Timpuri Noi), în această perioadă publicând proză şi piese de teatru. Printre cele mai cunoscute piese de teatru se numără Ivanov (Иванов , 1887), Trei surori (Три сестры , 1901), Jubileul (Юбилей , 1891), Pescăruşul (Чайка , 1896), Unchiul Vania (Дядя Ваня , 1897), Livada cu vişini (Вишнёвый сад , 1904). În proză a câştigat simpatia cititorilor şi a criticilor deopotrivă cu nuvele ca Masca (Маска , 1884), Casa cu mezanin (Дом с мезонином , 1896), Doamna cu căţelul (Дама с собачкой , 1899).

O mică glumă

O amiază senină, de iarnă... Gerul e aspru, zăpada scârţâie sub picioare şi Nadenka, fata care mă ţine de braţ, are cârlionţii de la tâmple şi pufuşorul de deasupra buzelor acoperite cu o promoroacă argintie. Ne aflăm pe un deal înalt. De la picioarele noastre până la vale, se întinde pârtia pe luciul căreia soarele se reflectă ca într-o oglindă. Lângă noi se află o sanie mică, tapisată cu un postav de un roşu-intens.

— Hai să ne dăm cu sania, Nadejda Petrovna! o implor eu. Numai o dată! Vă asigur, o să rămânem teferi şi nevătămaţi.

Dar Nadenka e temătoare. Toată acea întindere, de la galoşii ei mici până la capătul pârtiei, i se pare o prăpastie îngrozitoare, nemăsurat de adâncă. I se taie răsuflarea şi o ia cu leşin numai cât se uită în jos, numai cât îi propun să ne urcăm în sanie; dar oare ce s-ar întâmpla dacă ar risca să se avânte în prăpastie? Ar muri, şi-ar pierde minţile.

— Vă implor! îi spun. Nu trebuie să vă temeţi! Înţelegeţi, vă rog, asta este laşitate, frică!

Nadenka se învoieşte în cele din urmă şi văd pe chipul ei că cedează, temându-se pentru viaţa sa. O ajut să urce în săniuţă, palidă, tremurătoare, o cuprind cu braţul meu şi ne aruncăm în hău.

Sania îşi ia zborul ca din glonţ. Aerul sfâşiat ne loveşte în faţă, ne şuieră în urechi, ne şfichiuie, ne ciupeşte dureros cu răutate, vrea să ne smulgă capul de pe umeri. Din cauza forţei vântului nu mai avem puteri să respirăm. Parcă însuşi diavolul ne-a cuprins cu ghearele şi ne târăşte urlând în iad. Obiectele din jur se contopesc într-o fâşie lungă, ce aleargă cu o viteză uluitoare... Uite, uite, o clipă doar şi s-ar părea că o să murim!

— Vă iubesc, Nadia! îi spun eu în şoaptă.

Sania aleargă din ce în ce mai încet, urletul vântului şi vâjâitul tălpicilor nu mai sunt aşa de înfricoşătoare, răsuflarea nu ţi se mai taie şi, în sfârşit, iată-ne jos. Nadenka e mai mult moartă decât vie. Este palidă, abia mai respiră... O ajut să se ridice.

— Pentru nimic în lume nu mă mai dau a doua oară, spune ea privindu-mă cu ochii mari, plini de groază. Pentru nimic în lume! Era cât pe ce să-mi dau duhul!

După ce mai trece puţin timp însă, îşi vine în fire şi deja mă priveşte în ochi întrebător: oare am spus acele trei cuvinte sau numai i s-au năzărit în vuietul vântului? Dar eu stau lângă ea, fumez şi îmi privesc, deosebit de atent, mănuşa.

Ea mă ia de braţ şi ne plimbăm multă vreme în jurul derdeluşului. Probabil că enigma aceasta nu-i dă pace. Au fost spuse acele cuvinte sau nu? Da sau nu? Da sau nu? Este o chestiune de orgoliu, de cinste, de viaţă, de fericire, este o chestiune foarte importantă, cea mai importantă din lume. Nadenka îmi studiază faţa cu o privire iscoditoare, tristă, răspunde hodoronc-tronc, aşteaptă să deschid eu o discuţie. O, ce joc pe faţa aceasta drăgălaşă, ce joc! Văd că în ea se dă o luptă, trebuie să spună ceva, trebuie să întrebe ceva, dar nu-şi găseşte cuvintele, e sfioasă; ciudat, bucuria o împiedică...

— Ştiţi ce? spune ea fără să mă privească.

— Ce? întreb.

— Haideţi să... ne mai dăm o dată.

Urcăm pe o scară în vârful derdeluşului. O ajut din nou pe Nadenka cea palidă, tremurătoare, să se aşeze în sanie, zburăm din nou în hăul înfricoşător, vântul din nou urlă şi tălpicii vâjâie şi din nou, chiar în timpul celui mai zgomotos şi mai puternic salt al saniei, îi şoptesc:

— Vă iubesc, Nadenka!

Când sania se opreşte, Nadenka aruncă o privire spre dealul de pe care tocmai am coborât, apoi îmi cercetează multă vreme chipul, îmi ascultă cu

luare-aminte vocea indiferentă şi lipsită de patimă şi, toată, toată fiinţa ei, până şi manşon şi glugă, totul arată o nedumerire fără margini. Şi pe faţă se citeşte: „Oare despre ce să fie vorba? Cine a rostit acele vorbe? Să fi fost el sau numai mi s-a părut?“

Îndoiala aceasta o nelinişteşte, o scoate din minţi. Sărmana fată nu mai răspunde la întrebări, se încruntă, e gata să izbucnească în plâns.

— Oare nu ar trebui să plecăm acasă? întreb.

— Dar mie... mie îmi place să mă dau aşa cu sania, spune ea roşind. Oare nu am putea să ne mai dăm o dată?

„Îi place“ să se dea cu sania, dar, între timp, când se urcă în sanie, ca şi în celelalte dăţi, e palidă, abia mai respiră de groază, tremură.

Alunecăm la vale şi a treia oară şi văd cum mă priveşte în faţă, îmi urmăreşte buzele. Dar eu îmi apropii batista de gură, tuşesc şi, când ajungem la jumătatea derdeluşului, apuc să rostesc:

— Vă iubesc, Nadia!

Şi enigma rămâne enigmă! Nadenka tace, se gândeşte la ceva numai de ea ştiut... O conduc acasă de la derdeluş, ea încearcă să meargă mai încet, încetineşte pasul şi tot aşteaptă, poate-poate am să-i spun acele cuvinte. Şi văd cum sufletul ei suferă, cum face eforturi să nu spună: „Doar nu se poate să le fi spus vântul! Şi nici nu vreau să le fi spus vântul!“

A doua zi dimineaţă primesc un bileţel: „Dacă mergeţi azi la derdeluş, să veniţi să mă luaţi şi pe la mine. N.“ Şi de atunci încep să merg în fiecare zi cu Nadenka la săniuş, iar când zburăm cu sania la vale, rostesc în şoaptă de fiecare dată aceleaşi cuvinte:

— Vă iubesc, Nadia!

Curând Nadenka se obişnuieşte cu aceste vorbe, cum te deprinzi cu vinul sau cu morfina. Nu poate trăi fără ele. E adevărat, încă îi este groază să se dea cu sania, dar acum groaza şi sentimentul pericolului dau un farmec

special cuvintelor de iubire, cuvintelor care rămân în continuare un mister şi îi chinuie sufletul. Sunt bănuiţi aceiaşi factori: eu şi vântul... Ea nu ştie care dintre noi doi îi face declaraţia de dragoste, dar, după cum se vede, de-acum îi e indiferent; n-are importanţă din ce pahar bei, atâta vreme cât te îmbeţi...

Într-o zi, pe la amiază, m-am dus singur la derdeluş; pierdut în mijlocul mulţimii, văd că Nadenka se apropie de pârtie, mă caută din priviri... După aceea, urcă sfioasă către vârf, pe scară... Îi e frică să se dea singură, Doamne, ce frică îi mai este! Este albă ca zăpada la obraz, tremură, parcă se duce la ghilotină, dar merge, merge fără să privească înapoi, cu hotărâre. Probabil că s-a decis, în cele din urmă, să vadă dacă se vor mai auzi acele cuvinte dulci, uimitoare, când eu nu sunt acolo. Văd cum, palidă, cu gura deschisă de groază, urcă în sanie, îşi închide ochii şi, luându-şi adio pe vecie de la viaţa pământească, alunecă la vale... „Vâjjjjjj...“ se aud tălpicii. Nu ştiu dacă Nadenka aude sau nu cuvintele... Văd numai că se ridică din sanie epuizată, slăbită. Şi se vede pe chipul ei că nici ea nu ştie dacă a auzit sau nu ceva. Groaza din timpul coborârii i-a luat puterea de a auzi, de a desluşi sunete, de a înţelege...

Dar uite, vine luna martie, primăvara... Soarele devine mai blând. Derdeluşul nostru începe să se înnegrească, îşi pierde luciul şi, în cele din urmă, se topeşte. Nu ne mai dăm pe el. Biata Nadenka nu mai are unde să audă acele vorbe de dragoste şi nici nu mai e nimeni să i le rostească, pentru că vântul nu mai bate, iar eu mă pregătesc să plec la Petersburg, pentru multă vreme, probabil pentru totdeauna.

Cumva, înainte de plecare cu vreo două zile, în amurg, stau în grădină pe o bancă; grădiniţa noastră este despărţită de curtea în care locuieşte Nadenka de un gard înalt, bătut în cuie... Este încă destul de rece, zăpada adunată pe sub gunoiul de grajd încă nu s-a topit, copacii sunt tot morţi, dar deja miroase a primăvară şi, când se duc la culcare, stăncuţele ţipă gălăgios. Mă apropii de gard şi mă uit multă vreme printr-o crăpătură a scândurilor. Văd cum Nadenka iese în privdor aruncând o privire abătută, plină de dor, spre cer... Vântul de primăvară îi suflă drept în faţa-i palidă, tristă... Îi aminteşte de acel vânt care urla atunci deasupra noastră pe derdeluş, când ea a auzit acele trei cuvinte, şi faţa i se face tot mai tristă, tot mai tristă, până când pe obraji îi alunecă o lacrimă... Şi sărmana fată îşi întinde mâinile, de parcă l-

ar ruga pe acest vânt să-i mai aducă o dată acele trei cuvinte mult dorite. Şi eu, aşteptând să se înteţească vântul, spun în şoaptă:

— Vă iubesc, Nadia!

Doamne, Dumnezeule, ce se întâmplă cu Nadenka! Dintr-odată strigă, faţa îi devine zâmbitoare şi îşi întinde mâinile în faţa vântului, bucuroasă, fericită, aşa de frumoasă.

Iar eu intru în casă să-mi fac bagajele...

Asta a fost demult. Acum Nadenka este deja măritată; a fost obligată să se mărite – sau chiar ea a vrut asta, nu mai are nicio importanţă – cu un secretar de la tutela nobiliară, şi acum are deja trei copii. Nu a uitat însă cum mergeam noi doi cândva la derdeluş şi vântul îi aducea la urechi cuvintele „Vă iubesc, Nadia!“; pentru ea, aceasta este cea mai fericită, cea mai mişcătoare şi mai minunată amintire din viaţă...

Iar eu, acum, când am mai îmbătrânit, nici nu ştiu de ce i-am tot spus atunci acele cuvinte, de ce am glumit...

1886

Iubirea

„Ora trei noaptea. Pe fereastra mea priveşte înăuntru o noapte liniştită de aprilie şi-mi face tandru din ochi cu stelele sale. Nu dorm. Îmi este aşa de bine!

M-a învăluit din cap până-n picioare un sentiment ciudat, de neînţeles. Acum nu pot să-l analizez, nu am când, mi-e lene, dar mai bine să lăsăm analiza asta! Ei, de parcă ar începe vreun om să caute semnificaţiile sentimentelor sale când se prăbuşeşte cu capul în jos din clopotniţă sau când a aflat că a câştigat două sute de mii? De asta-i arde lui?“

Cam aşa începea scrisoarea de dragoste adresată Saşei, o fată de nouăsprezece ani de care mă îndrăgostisem. De cinci ori o începusem, tot de atâtea ori rupsesem hârtia, mâzgălisem pagini întregi şi le rescrisesem din nou. Mi-am bătut multă vreme capul cu scrisoarea aceasta, de parcă era un roman la comandă, şi nu pentru că voiam să iasă mai lungă, mai alambicată sau mai plină de sentimente, ci pentru că voiam să dureze la nesfârşit procesul acestei scrieri, să prelungesc momentul acela când stau în liniştea biroului meu, în care mă priveşte noaptea de primăvară şi stau de vorbă cu propriile fantasme. Printre rânduri vedeam chipul drag şi mi se părea că la acelaşi birou cu mine se aflau nişte duhuri, ameţite ca şi mine de o fericire naivă, prostuţe, care zâmbeau întruna şi care tot scriau şi ele scrisori. Scriam şi, din când în când, îmi priveam mâna care încă păstra urmele strângerii ei, iar dacă trebuia să-mi iau privirea de la ea, vedeam gratiile de la poarta cea verde. Printre acele gratii mă privise Saşa după ce-mi luasem la revedere de la ea. În acel moment nu mă gândisem la nimic, doar îi admiram silueta, ca orice om cuviincios care admiră o femeie frumoasă; însă, după ce am văzut printre gratii ochii ei mari, deodată, ca printr-o minune, mi-am dat seama că sunt îndrăgostit, că între noi totul era deja hotărât, că nu-mi mai rămâne altceva decât să îndeplinesc nişte formalităţi.

De asemenea, e o mare plăcere să lipeşti plicul ce ascunde o scrisoare de dragoste, să te îmbraci liniştit, să ieşi încetişor din casă şi să duci comoara aceasta la cutia poştală. Pe cer deja nu mai sunt stele; în locul lor, la răsărit, deasupra acoperişurilor caselor posomorâte, se vede albind o fâşie lungă, spartă din loc în loc de nori; dinspre această fâşie cerul devine tot mai palid. Oraşul doarme, dar deja au ieşit sacagiii la muncă şi undeva, la o fabrică îndepărtată, sirena îi trezeşte pe muncitori. Lângă cutia poştală, uşor acoperită de rouă, o să vezi neapărat un paznic stângaci, îmbrăcat într-un cojoc în formă de clopot şi cu un baston. Se află într-o stare asemănătoare catalepsiei: nici nu doarme şi nici nu stă de veghe, ci se află într-o stare intermediară...

Dacă ar şti aceste cutii poştale de câte ori se roagă oamenii ca ele să le hotărască destinul, nu ar mai avea o înfăţişare aşa de paşnică. Eu, cel puţin, mai că nu am sărutat cutia mea poştală şi, când am privit-o, mi-am adus aminte că poşta este cel mai mare bun al omenirii...

Celor care au fost cândva îndrăgostiţi le propun să-şi amintească, după ce au dat drumul scrisorii în cutie, cum s-au grăbit să ajungă acasă, s-au băgat repede în pat şi s-au acoperit cu plapuma, fiind convinşi că nici nu vor apuca să se trezească mâine, că imediat vor fi cuprinşi de amintirea zilei de ieri şi o să privească triumfători fereastra şi cutele draperiei, prin care se strecoară năvalnic lumina zilei...

Dar să ne întoarcem la problema noastră... A doua zi, pe la amiază, camerista Saşei mi-a adus următorul răspuns: „Sunt foarte bucuroasă veniţi azi vă rog la noi niapărat o să vă aştept. A dumneavoastră S.“ Nicio virgulă. Această lipsă a semnelor de punctuaţie, i în cuvântul „niapărat“, toată scrisoarea şi chiar pliculeţul lung, îngust, în care fusese băgată îmi umplură sufletul de înduioşare. În scrisul mare, dar lipsit de curaj, am recunoscut mersul Saşei, maniera ei de a ridica sprâncenele în timp ce râde, mişcările buzelor ei... Dar conţinutul scrisorii nu m-a mulţumit... În primul rând, nu aşa se răspunde la scrisorile de dragoste şi, în al doilea rând, de ce să mă duc acasă la Saşa şi să aştept acolo până când mămica ei grasă, frăţiorii şi toţi cei care se aciuaseră pe acolo înţeleg că trebuie să ne lase singuri? Lor poate nici nu le trece prin minte aşa ceva şi nu este nimic mai respingător decât să-ţi ţii în frâu entuziasmul numai de dragul faptului că lângă tine se

iţeşte vreun flecuşteţ însufleţit de tipul unei babe pe jumătate surdă sau al unei fetiţe de ale cărei întrebări nu poţi să scapi. Am trimis prin camerista ei un răspuns în care îi propuneam Saşei să aleagă un loc pentru rendez-vous, vreun parc sau un bulevard. Propunerea mea a fost acceptată cu plăcere. Am nimerit, cum se spune, chiar la fix.

Seara pe la cinci m-am strecurat în cel mai îndepărtat şi mai ascuns colţ al parcului. Nu era nici ţipenie în jur şi întâlnirea putea să fie stabilită şi undeva mai aproape, pe alei sau în vreun chioşc, dar femeilor nu le plac poveştile de dragoste numai pe jumătate; dacă e să fie miere, atunci să fie şi o lingură, dacă e o întâlnire, atunci să fie desişul cel mai ferit şi mai sălbatic, unde rişti să dai de vreun hoţ sau de vreun târgoveţ cherchelit.

Când m-am apropiat de Saşa, ea stătea cu spatele la mine, dar am citit în acest spate al dracului de mult mister. Părea că umerii, ceafa şi picourile negre de pe rochie spuneau: „Pssst!“ Fata era îmbrăcată într-o rochiţă simpluţă, de stambă, deasupra căreia era aruncată o pelerină uşoară. Pentru un şi mai mare mister, faţa îi era ascunsă de un voal alb. Pentru a nu strica armonia, trebuia să mă apropii în vârful picioarelor şi să încep să vorbesc în şoaptă.

După câte înţeleg acum, în acest rendez-vous eu nu eram esenţa, ci numai un detaliu. Saşa nu era interesată de acest detaliu, ci de caracterul romantic al întâlnirii, de misterul ei, de săruturi, de tăcerea copacilor posaci, de jurămintele mele... Nu a fost niciun moment în care chipul ei să-şi fi părăsit, să fi abandonat, să fi uitat de expresia de mister şi, pâna la urmă, dacă în locul meu ar fi fost vreun oarecare Ivan Sidorîci sau Sidor Ivanîci, s-ar fi simţit la fel de bine. Ia încearcă să afli în asemenea situaţii dacă eşti iubit sau nu! Şi, dacă eşti iubit, atunci sentimentul e sincer sau nu?

Din parc am dus-o pe Saşa la mine. Prezenţa femeii iubite în casa unui burlac acţionează asupra ta precum muzica şi vinul. De regulă începi să vorbeşti despre viitor, mai ales că încrederea în sine şi speranţa nu au limite. Clădeşti proiecte, planuri, vorbeşti pătimaş despre momentul în care vei ajunge general, deşi acum nu eşti decât un sublocotenent şi, în general, vorbeşti atât de înflăcărat verzi şi uscate, că ascultătoarea trebuie să dispună de multă iubire şi de necunoaştere a vieţii pentru a te aproba. Din fericire pentru bărbaţi, femeile iubitoare sunt mereu orbite de dragostea pe care le-o

poartă şi nu cunosc niciodată îndeajuns viaţa. Aşa că, nu numai că aprobă, dar mai şi pălesc din cauza unei emoţii sacre, venerează şi prind cu aviditate fiecare cuvânt al maniacului. Saşa părea să mă asculte cu atenţie, dar, în curând, pe faţa ei am citit că e cu gândul aiurea: nu mă înţelegea. Viitorul despre care îi vorbeam o atrăgea numai prin exteriorul lui şi degeaba întorceam în faţa ei pe toate părţile planurile şi proiectele mele. Ce o interesa pe ea foarte tare era unde anume va fi camera ei, cum va fi tapetul din acea cameră, de ce am o pianină şi nu un pian ş.a.m.d. Examina cu atenţie toate flecuşteţele de pe biroul meu, fotografiile, adulmeca sticluţele, dezlipea de pe plicuri timbrele vechi de care, nu se ştie de ce, avea nevoie.

— Te rog, adună pentru mine timbre vechi! spuse ea luând o mină serioasă. Te rog!

După aceea a găsit undeva pe fereastră o alună, a spart-o cu zgomot şi a mâncat-o.

— De ce nu lipeşti bileţele pe cărţile tale? mă întrebă după ce aruncă o privire spre biblioteca mea.

— Păi de ce să fac asta?

— Aşa, ca fiecare carte să aibă numărul ei... Dar eu unde o să-mi pun cărţile? Că doar şi eu am cărţi.

— Păi ce fel de cărţi ai? întrebai.

Saşa ridică sprâncenele, se gândi puţin şi zise:

— De tot felul...

Şi dacă mi-ar fi trecut prin cap s-o întreb care îi erau gândurile, convingerile, dorinţele, probabil că ar fi ridicat la fel din sprâncene, s-ar fi gândit puţin şi ar fi spus: „De tot felul...“

După aceea am condus-o pe Saşa acasă şi am plecat de acolo drept cel mai adevărat, mai de netăgăduit logodnic, după cum m-am considerat până în ziua în care ne-am cununat. Dacă cititorul îmi permite să judec numai după

experienţa mea personală, atunci îl asigur că e foarte plictisitor să fii logodnic, e mult mai plictisitor decât să fii soţ sau nimic. Logodnicul nu înseamnă nici una, nici alta: a plecat de la un mal, n-a ajuns încă la celălalt; nu e însurat şi nici nu se poate spune că e burlac, ci e ceva în genul stării paznicului despre care am vorbit mai sus.

În fiecare zi, când prindeam o clipă liberă, mă grăbeam să mă duc la logodnica mea. De regulă, mergeam acolo, ducând cu mine o mulţime de speranţe, intenţii, propuneri, vorbe. De fiecare dată mi se părea că, imediat ce va deschide camerista uşa, eu, care mă simţeam până atunci sufocat şi stingher, voi fi învăluit de o fericire răcoritoare. Dar în realitate lucrurile se petreceau cu totul altfel. De fiecare dată când ajungeam la logodnică, găseam toată familia ei şi pe toţi cei ai casei cusând la nenorocita aia de zestre. (A propos, două luni de zile au tot cusut ceva ce la sfârşit valora mai puţin de o sută de ruble.) Mirosea a fier de călcat, a stearină şi a ars. Sub picioare scrâşneau mărgele de sticlă. Cele două camere mai importante erau pline de valuri de pânză, de percal şi de muselină, iar dintre aceste valuri se iţea căpşorul Saşei, cu o aţă între dinţi. Toate cele ce cuseau mă întâmpinau cu strigăte pline de bucurie, dar imediat după mă conduceau în sufragerie, ca să nu le stau în cale şi să nu văd ceea ce numai soţilor li se permite să vadă. Călcându-mi pe inimă, trebuia să stau în sufragerie şi să discut cu o pripăşită pe acolo, Pimenovna. Saşa, preocupată şi neliniştită, tot trecea din când în când prin faţa mea cu un degetar, un ghem de lână sau cu vreo altă chestie plictisitoare.

„O clipă, o clipă... Acum vin!“ spunea când ridicam spre ea o privire imploratoare. „Imaginează-ţi, ticăloasa de Stepanida mi-a stricat tot corsajul la rochia din barège[1]!“

Şi, fără să mai aştept să mă bucur de amabilitatea ei, mă supăram, plecam şi mă plimbam pe trotuare în tovărăşia bastonului meu de logodnic. Că, uneori, îţi vine să te plimbi pe jos sau în trăsură cu logodnica, să treci pe la ea, să o găseşti deja stând în picioare cu mămica ei alături, în antreu, gata îmbrăcată şi jucându-se cu umbreluţa.

„Păi, noi mergem la Pasaj[2]!“ spunea ea. „Trebuie să mai cumpărăm nişte caşmir şi să schimbăm o pălărie.“

S-a dus plimbarea! M-am lipit de doamne şi m-am dus cu ele la Pasaj. E strigător la cer de plictisitor să le urmăreşti pe femei cum fac cumpărături, cum se târguiesc şi încearcă să-l păcălească pe băiatul de prăvălie. Mi se făcea ruşine când Saşa, după ce răvăşea o mulţime de materiale şi se târguia până reducea preţul la minimum, pleca din magazin fără să cumpere nimic, sau după ce punea să i se taie material de vreo 40-50 de copeici. După ce ieşeau din magazin, Saşa şi mămica, având nişte feţe îngrijorate, speriate, vorbeau multă vreme despre cum greşiseră, cum nu cumpăraseră ceea ce trebuia să cumpere, că pe stamba aceea floricelele sunt cam închise la culoare ş.a.m.d.

Nu, tare plictisitor mai este să fii logodnic! Să-l aibă Dumnezeu în pază!

Acum sunt însurat. Acum e seară. Stau în cabinetul meu şi citesc. În spatele meu, pe sofa, stă Saşa şi ronţăie ceva cu zgomot. Vreau să beau nişte bere.

— Ia caută, Saşa, tirbuşonul... zic. E pe undeva pe aici.

Saşa sare în picioare, scormoneşte fără milă în două, trei teancuri de hârtii, dă jos chibriturile şi, fără să găsească tirbuşonul, se aşază în tăcere... Trec vreo cinci minute... zece... Începe să mă roadă un viermişor – mi-e şi sete, şi necaz...

— Saşa, dar caută tirbuşonul ăla! zic.

Saşa sare din nou în picioare şi scormoneşte în hârtii lângă mine. Mestecatul ei şi foşnetul hârtiilor acţionează asupra mea ca zgomotul a două cuţite frecate unul de celălalt... Mă ridic şi încep chiar eu să caut tirbuşonul. În cele din urmă e găsit şi berea e desfăcută. Saşa rămâne lângă birou şi începe să-mi povestească cu detalii despre nu ştiu ce...

— Mai bine ai citi ceva, Saşa, îi zic.

Ea ia cartea, se aşază în faţa mea şi începe să-şi mişte buzele... Îi privesc fruntea micuţă, buzele ce se mişcă, şi cad pe gânduri.

„Are douăzeci de ani...“ îmi zic. „Dacă ai lua un băiat inteligent de aceeaşi vârstă şi i-ai compara, ce diferenţă ar fi! Băiatul are şi cunoştinţe, şi

convingeri, şi niţică minte.“

Dar eu iert această diferenţă, aşa cum iert şi fruntea cea mică şi îngustă, şi buzele care se mişcă... Uneori, îmi aduc aminte, pe vremea când o făceam pe craiul, părăseam o femeie din cauza unei pete pe ciorap, din cauza unui cuvând stupid, din cauza unor dinţi nespălaţi, şi acum iert orice: mestecatul, agitaţia cu tirbuşonul, lipsa de îngrijire, discuţiile lungi despre oul pe care l-a mâncat. Şi eu iert astea aproape inconştient, fără a-mi silui voinţa, de parcă greşelile Saşei sunt ale mele, iar multe dintre cele care odinioară mă chinuiau, mă fac acum să mă înduioşez sau să cad în extaz. Motivele acestei iertări complete se află în iubirea mea pentru Saşa, dar unde sunt motivele iubirii înseşi, asta nu mai ştiu.

1886

1 Ţesătură din lână, mătase sau bumbac.

2 Celebră galerie comercială de la Petersburg.

Polinka

Este ora două după-amiaza. În magazinul de galanterie „Noutăţi pariziene“, care se află în unul dintre pasaje, comerţul este în toi. Se aude un vuiet monoton al vocilor băieţilor de prăvălie, un vuiet asemănător celui de la şcoală, când profesorul îi pune pe elevi să tocească ceva cu voce tare. Şi acest zgomot monoton nu este tulburat nici de râsetele doamnelor, nici de pocnetul uşii de la intrare, nici de alergătura copiilor.

În mijlocul magazinului s-a oprit Polinka, fiica Mariei Andreevna, care are un magazin de modă; o blondă micuţă, slăbuţă. S-a oprit şi caută ceva din priviri. Cum stă aşa, se apropie de ea un băiat cu sprâncene negre şi o întreabă, privind-o foarte serios:

— Ce porunciţi, domnişoară?

— De mine se ocupă mereu Nikolai Timofeici, răspunde Polinka.

Dar vânzătorul Nikolai Timofeici, un brunet bine făcut, cârlionţat, îmbrăcat după ultima modă, cu un ac mare la cravată, eliberase deja tejgheaua, îşi întinde gâtul şi priveşte zâmbitor spre Polinka.

— Pelagheia Sergheevna, respectele mele! strigă el cu o voce caldă şi sănătoasă de bariton. Vă rog!

— A, bună ziua! spune Polinka, apropiindu-se de el. Vedeţi, am venit din nou la dumneavoastră... Daţi-mi nişte bordură, ceva.

— Pentru ce vă trebuie, de fapt?

— Pentru un corset, pentru spate, ce să mai vorbim, pentru toată garnitura.

— Numaidecât.

Nikolai Timofeici înşiră în faţa Polinkăi câteva sortimente de borduri; fata alege pe îndelete şi începe să se târguiască.

— Fie-vă milă, o rublă nu e deloc mult! încearcă să o convingă vânzătorul, zâmbind dispreţuitor. Este o bordură franţuzească, cu opt muchii... Daţi-mi voie, avem şi din cea ieftină, la cântar... Aceea costă 45 de copeici arşinul, dar nu are aceeaşi calitate! Vă rog, domnişoară!

— Mai am nevoie şi de o margine cu mărgele de sticlă, cu nasturi ornamentali, zice Polinka, aplecându-se deasupra bordurii şi, nu se ştie de ce, oftează. Dar nu aveţi cumva şi nişte bumbişori din sticlă?

— Avem, cum să nu.

Polinka se apleacă şi mai mult peste tejghea şi întreabă încet:

— Dar de ce, Nikolai Timofeici, aţi plecat joi aşa de devreme?

— Hm!... E ciudat că aţi remarcat, spune vânzătorul zâmbind. Eraţi aşa de absorbită de domnul student, că... e ciudat cum de aţi remarcat asta!

Polinka se îmbujorează şi tace. Vânzătorul, cu un tremurat nervos al degetelor, închide cutiile şi, fără să fie nevoie, le pune una peste cealaltă. Se duce un minut de tăcere.

— Mai am nevoie şi de dantelă cu mărgeluţe, spune Polinka, ridicând nişte priviri vinovate spre vânzător.

— De care doriţi? Danteluţa cu mărgele pe tul, neagră sau colorată, este finisajul cel mai la modă.

— Şi cât costă la dumneavoastră?

— Cea neagră, de la 80 de copeici, iar cea colorată, 2 ruble şi 50 de copeici. Dar la dumneavoastră n-o să mai vin niciodată, domnişoară, adaugă încet Nikolai Timofeici.

— De ce?

— De ce? Foarte simplu. Dumneavoastră ar trebui să înţelegeţi. Ce rost are să mă chinui? E aşa de ciudat! Oare credeţi că îmi face plăcere să-l văd pe student cum îşi face rolul în preajma dumneavoastră, domnişoară? Doar şi eu văd tot şi înţeleg. Încă de prin toamnă vă face curte cu adevărat şi aproape în fiecare zi vă plimbaţi cu el, iar când vine la dumneavoastră în vizită, staţi cu ochii aţintiţi la el, de parcă aţi privi vreun înger. Sunteţi îndrăgostită de el, pentru dumneavoastră nu există un altul mai bun... Mă rog, foarte bine, ce să mai discutăm...

Polinka tace şi, tulburată, mângâie cu degetul marginea tejghelei.

— Văd totul foarte bine, continuă vânzătorul. Ce rost mai are să vin pe la dumneavoastră? Am şi eu orgoliu. Nu-i nicio fericire să fii a cincea roată la căruţă. Ce m-aţi întrebat?

— Mămica mi-a spus să cumpăr multe lucruri, dar am uitat. Mai am nevoie şi de marabu[3].

— De care doriţi?

— De cea mai bună calitate, ce e acum la modă.

— Acum cel mai mult se poartă cel din pene naturale. Dacă doriţi, culoarea la modă este acum heliotropul sau culoarea kanak, adică bordo cu galben. Avem o varietate mare. Iar încotro se îndreaptă povestea asta, chiar că nu înţeleg. Uite, v-aţi îndrăgostit, dar cum se va termina asta?

Pe faţa lui Nikolai Timofeici apărură pete roşii în jurul ochilor. Strânge în pumn şnurul acela pufos şi continuă să bolborosească:

— Oare vă imaginaţi că o să vă căsătoriţi cu el? Ei, referitor la asta, lăsaţi la o parte imaginaţia dumneavoastră. Studenţilor le este interzis să se însoare, dar credeţi că de asta tot vine pe la dumneavoastră, ca să ducă totul la bun sfârşit în cel mai cinstit mod cu putinţă? Cum să nu! Doar ei, studenţii aceştia, pe noi nici nu ne consideră oameni... Vin pe la negustori şi pe la modiste numai pentru a râde mai apoi de lipsa lor de educaţie şi ca să bea. La ei acasă le e ruşine să bea, ei, dar la nişte oameni simpli, fără educaţie, ca noi, nu au de ce să se ruşineze, pot să meargă şi cu picioarele în sus. Da,

domnişoară! Deci de care marabu luaţi? Iar dacă vă face curte şi se joacă de-a iubirea, se ştie de ce... Când o să se facă doctor sau avocat, o să-şi aducă aminte: „Ei, am avut una, o blondă, cândva! Oare unde o fi acum?“ Cred că şi la ora asta, acolo, la el, printre studenţi, se laudă că are în vizor o modistă.

Polinka se aşază pe scaun şi priveşte gânditoare mormanul de cutii albe.

— Nu, n-o să mai iau pene! oftează ea. Las’ să ia chiar mămica de care vrea, că eu pot să greşesc. Daţi-mi şase arşini de dantelă pentru pardesiu, din aia de 40 de copeici arşinul. Pentru acelaşi pardesiu daţi-mi şi nasturi din nucă de cocos, cu găuri pentru cusut... ca să se ţină mai bine.

Nikolai Timofeici îi împachetează dantela şi nasturii. Ea îl priveşte în ochi vinovată şi probabil aşteaptă ca el să continue discuţia, dar el tace posac şi pune la loc penele.

— Să nu uit să iau nasturi şi pentru capot... spune ea după o mică pauză, ştergându-şi buzele palide cu batista.

— De care doriţi?

— Îl facem pentru o negustorească, daţi-mi, deci, ceva mai deosebit...

— Da, dacă este pentru o negustorească, trebuie să luaţi ceva mai izbitor. Uitaţi nasturii. O combinaţie de albastru-deschis, roşu şi auriu la modă. Sunt cei mai ţipători. Cine e mai delicat cumpără de la noi unii negri, nelucitori, cu o margine strălucitoare. Numai că nu înţeleg. Oare chiar nu puteţi să înţelegeţi? Ei, unde vor duce... plimbările astea?

— Nici eu nu ştiu... şopteşte Polinka şi se apleacă spre nasturi. Nici eu nu ştiu, Nikolai Timofeici, ce se întâmplă cu mine.

Prin spatele lui Nikolai Timofeici, înghesuit în tejghea, se strecoară un vânzător trupeş, cu favoriţi, şi, emanând cea mai rafinată galanterie, strigă:

— Fiţi amabilă, madame, veniţi la raionul acesta! Avem trei feluri de bluze de jerseu: simplă, cu şnuruleţ şi cu mărgele de sticlă! De care să vă ofer?

În acelaşi timp, pe lângă Polinka trece o doamnă grasă, care vorbeşte cu o voce joasă, groasă, aproape de bas:

— Numai, vă rog, să nu aibă cusături, să fie ţesute, iar inserţia să fie în interior.

— Faceţi-vă că examinaţi marfa, şopteşte Nikolai Timofeici, aplecându-se spre Polinka şi zâmbind din răsputeri. Doamne, Dumnezeule, sunteţi aşa de palidă şi de bolnavă, v-aţi schimbat de tot la faţă. O să vă părăsească, Pelagheia Sergheevna! Iar de-o fi să vă ia cândva, n-o va face din dragoste, ci de foame, o să se lăcomească la banii dumneavoastră. O să-şi facă din dotă o stare cuviincioasă, iar după aceea o să i se facă ruşine cu dumneavoastră. O să vă ascundă de musafiri şi de prieteni, pentru că nu aveţi educaţie, chiar aşa o să şi spună: nepriceputa de nevastă-mea. Oare credeţi că o să faceţi faţă într-o societate de doctori sau de avocaţi? Pentru ei sunteţi o modistă, o fiinţă lipsită de cultură!

— Nikolai Timofeici! strigă cineva din celălalt capăt al magazinului. Uite, mademoiselle cere trei arşini de panglică în picouri! Avem aşa ceva?

— Avem, domnule! Avem panglică în picouri, ataman cu atlas şi atlas cu moar!

— Apropo, să nu uit, Olia m-a rugat să-i cumpăr un corset! spune Polinka.

— Aveţi în ochi... lacrimi! se sperie Nikolai Timofeici. De ce? Să mergem la corsete, o să vă acopăr... nu se cade.

Zâmbind forţat şi cu o destindere exagerată, vânzătorul o conduce repede pe Polinka spre raionul de corsete şi o ascunde de ochii curioşilor în spatele unui morman înalt de cutii.

— Ce fel de corset doriţi? întreabă el cu voce tare şi şopteşte imediat: Ştergeţi-vă ochii!

— Îmi trebuie... îmi trebuie de 48 de centimetri! Numai, vă rog, m-a rugat să fie dublu şi căptuşit... cu balene adevărate... Trebuie să vorbesc cu dumneavoastră, Nikolai Timofeici. Veniţi azi pe la mine, vă rog!

— Despre ce să vorbim? Nu avem despre ce să vorbim.

— Numai dumneavoastră... mă iubiţi cu adevărat şi, în afară de dumneavoastră, nu am cu cine să stau de vorbă.

— Nu e nici trestie, nici os, ci sunt balene adevărate... Despre ce să vorbim? Nu avem despre ce să vorbim... Doar o să vă duceţi azi cu el la plimbare, nu?

— Mă... duc.

— Ei, atunci despre ce mai vorbim? Discuţiile nu ajută... Doar sunteţi îndrăgostită, nu?

— Da... şopteşte nehotărâtă Polinka şi din ochi îi ţâşnesc lacrimi mari.

— Despre ce putem să discutăm? bolboroseşte Nikolai Timofeici, ridicând nervos din umeri şi pălind. Nici nu e nevoie de discuţii... Ştergeţi-vă la ochi, asta-i tot. Eu... eu nu doresc nimic...

În acest timp de piramida cutiilor se apropie un vânzător înalt şi slab, şi-i spune clientei sale:

— Nu aţi dori un elastic minunat pentru jartiere, care nu opreşte sângele şi pe care chiar şi doctorii l-au găsit potrivit...

Nikolai Timofeici o fereşte pe Polinka şi, încercând să-şi ascundă tulburarea, îşi încruntă faţa într-un zâmbet şi spune cu voce tare:

— Există două feluri de dantele, domnişoară! De bumbac şi de mătase! Orientală, englezească, valencienne, brodată cu perle, împletită – acestea sunt cele din bumbac, domnişoară, iar rococo, cu şnuruleţ şi Cambrai, acestea sunt cele de mătase... Pentru Dumnezeu, ştergeţi-vă lacrimile! Vin aici!

Şi, văzând că lacrimile tot îi curg, continuă cu o voce mai înaltă:

— Spaniole, rococo, cu şnuruleţ, Cambrai... Ciorapi fil d’Ecosse, de bumbac, de mătase...

3 Podoabă formată din diferite pene viu colorate înşirate pe o aţă.

Doctorul

În salon era linişte, aşa de linişte, că se auzea clar cum se lovea de tavan un tăun care intrase de afară. Proprietăreasa casei de vacanţă, Olga Ivanovna, stătea la fereastră, privea rondul de flori pierdută-n gânduri. Doctorul Ţvetkov, medicul ei personal şi o veche cunoştinţă, invitat să-l trateze pe Mişa, stătea în fotoliu, îşi legăna pălăria pe care o ţinea în mână şi se gândea şi el. În afară de ei, în salon şi în camerele învecinate nu se afla ţipenie. Soarele apusese deja şi în colţuri, sub mobilă şi pe galerii, începură să se vadă umbrele înserării.

Tăcerea fu întreruptă de Olga Ivanovna.

— O nenorocire mai mare nici nu poate fi imaginată, spuse ea, fără să întoarcă privirea de la fereastră. Ştiţi, fără băiatul acesta, viaţa nu mai are niciun rost pentru mine.

— Da, ştiu asta, spuse doctorul.

— Niciun rost! repetă Olga Ivanovna şi vocea îi tremură. Înseamnă totul pentru mine. E bucuria mea, fericirea mea, bogăţia mea şi dacă, aşa cum spuneţi, n-o să mai fiu mama lui, dacă el... o să moară, atunci tot ce va mai rămâne va fi umbra mea. Nu voi rezista.

Frângându-şi mâinile nervoasă, Olga Ivanovna trecu de la o fereastră la alta şi continuă:

— Când s-a născut, am vrut să-l las la o casă de copii, ţineţi minte asta, dar, Doamne, Dumnezeule, oare putem compara situaţia de atunci, cu cea de acum? Atunci eram trivială, proastă, zvânturată, dar acum sunt mamă... înţelegeţi? Sunt mamă şi nu mai vreau să ştiu nimic altceva. Este o diferenţă de la cer la pământ între ce este acum şi ce era atunci.

Se cufundară din nou în tăcere. Doctorul se mută de pe fotoliu pe canapea şi, jucându-se nerăbdător cu pălăria, îşi aţinti privirea asupra Olgăi Ivanovna. Se vedea pe faţa lui că voia să vorbească şi că aştepta pentru asta momentul potrivit.

— Nu spuneţi nimic, dar nu-mi pierd totuşi nădejdea, spuse gazda, întorcându-se. De ce nu spuneţi nimic?

— M-aş fi bucurat nu mai puţin ca dumneavoastră, Olga, dacă ar fi fost o speranţă, dar nu este, răspunse Ţvetkov. Trebuie să priviţi monstruozitatea în faţă. Băiatul suferă de tuberculoză cerebrală şi trebuie să încercaţi să vă pregătiţi pentru moartea lui, fiindcă nimeni nu se vindecă de boala asta.

— Nikolai, sunteţi sigur că nu greşiţi?

— Asemenea întrebări nu-şi au rostul. Sunt gata să vă răspund de câte ori doriţi, dar în felul acesta nu o să vă fie mai uşor.

Olga Ivanovna îşi ascunse chipul în draperia de la fereastră şi începu să plângă amar. Doctorul se ridică şi dădu de câteva ori ocol prin salon, după aceea se apropie de femeia care plângea şi o atinse uşor. Judecând după mişcările şovăitoare, după expresia morocănoasă a feţei, mai întunecată din cauza înserării, părea că vrea să spună şi el ceva.

— Ascultaţi, Olga, începu el. Acordaţi-mi o clipă de atenţie. Trebuie să vă întreb ceva. De fapt, acum nu vă arde de mine. Mai încolo... după aceea...

Se aşeză din nou şi căzu pe gânduri. Suspinul amar, implorator, ca al unei fetiţe, continua. Fără să mai aştepte să se liniştească, Ţvetkov oftă şi ieşi din salon. Se îndreptă spre camera copiilor, la Mişa. Băiatul stătea în continuare întins şi privind ţintă într-un punct, de parcă ar fi tras cu urechea. Doctorul se aşeză pe marginea patului, măsurându-i bătăile inimii.

— Mişa, te doare capul? întrebă el.

Mişa nu răspunse imediat:

— Da. Tot timpul visez.

— Şi ce visezi?

— De toate...

Doctorul, care nu se pricepea să le vorbească nici femeilor ce plângeau, nici copiilor, îl mângâie pe fruntea fierbinte şi murmură ca pentru el:

— Nu-i nimic, sărmane copil, nu-i nimic... Pe lumea asta nu putem trăi fără boli... Mişa, cine sunt eu? Îţi aminteşti de mine?

Mişa nu răspundea.

— Te doare tare capul.

— Foo... foarte. Visez mereu.

După ce-l consultă şi-i mai puse câteva întrebări cameristei care se ocupa de bolnav, doctorul, fără să se grăbească, reveni în salon. Se înserase deja şi tot ce se mai vedea era silueta Olgăi Ivanovna, stând în picioare lângă fereastră.

— Să fac lumină? întrebă Ţvetkov.

Nu veni niciun răspuns. Tăunul continua să zboare şi să se lovească de tavan. Din curte nu se auzea niciun sunet, de parcă lumea întreagă se cufundase în gânduri odată cu doctorul şi nu se decidea să vorbească. Olga Ivanovna nu mai plângea, însă privea ca mai înainte, într-o tăcere ca de gheaţă, rondul de flori. Când Ţvetkov se apropie de ea şi, prin întuneric, îi privi chipul palid, epuizată de durere, ea avea aceeaşi expresie pe care o cunoştea deja, din timpul unei migrene foarte puternice, ameţitoare.

— Nikolai Trofimîci! îl chemă ea. Ascultaţi, dar dacă facem un consiliu?

— Bine, o să-i chem mâine.

După tonul doctorului se putea vedea foarte bine că nu prea era convins de rostul consiliului. Olga Ivanovna voi să mai întrebe ceva, dar hohotele de plâns o împiedicară. Îşi ascunse din nou faţa în draperie. În acest timp, din

curte se auziră clar sunetele unei fanfare ce cânta la casele de vacanţă din împrejurimi. Se auzeau odată cu trompetele şi viorile şi flautele.

— Dacă el suferă, atunci de ce tace? întrebă Olga Ivanovna. Toată ziua nu scoate niciun sunet. Niciodată nu se vaită şi nu plânge. Ştiu, Dumnezeu o să mi-l ia pe acest sărman băieţel, pentru că nu am ştiut să-l preţuiesc. Ce comoară!

Fanfara termină marşul şi, peste o clipă, deschise balul, cu un vals vesel.

— Doamne, dar chiar nu putem să-l ajutăm deloc? gemu Olga Ivanovna. Nikolai! Tu eşti doctor şi trebuie să ştii ce e de făcut! Înţelegeţi, nu voi suporta pierderea asta! N-o voi suporta!

Doctorul, care nu ştia să le vorbească femeilor care plângeau, oftă şi începu să dea încet ocol prin salon. Urmară mai multe pauze istovitoare, întrerupte de suspine şi întrebări fără răspuns. Fanfara reuşise deja să cânte un cadril, o polcă şi încă un cadril. Se întunecase de tot. În sala alăturată camerista aprinsese lampa, dar doctorul nu lăsa nicio clipă din mâini pălăria şi se străduia să spună ceva. Olga Ivanovna se duse de câteva ori la fiu, îi stătu alături câte o jumătate de oră şi reveni în salon; din când în când începea să plângă şi să se împotrivească. Timpul trecea chinuitor de încet, părea a nu se mai termina.

— O să mă întorc şi mâine, spuse el strângând mâna rece a gazdei. Duceţi-vă la culcare.

După ce îşi puse în antreu paltonul şi-şi luă bastonul, mai stătu puţin, se gândi şi reveni în salon.

— Eu, Olga, o să vin mâine, repetă el cu o voce tremurătoare. Auziţi?

Ea nu răspunse şi se părea că, de durere, îşi pierduse putinţa de a vorbi. Îmbrăcat în palton şi cu bastonul în mână, Ţvetkov se aşeză alături de ea şi începu să vorbească cu o voce scăzută, tandră, care nu se potrivea deloc cu statura lui masivă, greoaie:

— Olga! În numele durerii dumneavoastră, pe care o împărtăşesc... Acum, când minciuna îmi arde sufletul, vă implor să-mi mărturisiţi adevărul. Mi-aţi spus mereu că acest băieţel e copilul meu. Aşa este?

Olga Ivanovna tăcea.

— Aţi fost singura legătură din viaţa mea, continuă Ţvetkov, şi nu puteţi să vă imaginaţi cât de ofensată a fost mândria mea de această minciună... Ah, vă rog, Olga, măcar o dată în viaţă să-mi spuneţi adevărul... În clipele acestea nu se poate să mînţiţi... Spuneţi-mi că Mişa nu e fiul meu... Aştept.

— E al dumneavoastră.

Nu se vedea faţa Olgăi Ivanovna, dar din glasul ei Ţvetkov simţi o ezitare. Oftă şi se ridică.

— Până şi în aceste momente pornirea dumneavoastră este să mînţiţi, spuse el cu vocea lui obişnuită. Nu aveţi nimic sfânt! Ascultaţi-mă, înţelegeţi-mă... În viaţa mea aţi fost singura legătură. Da, aţi fost păcătoasă, trivială dar, în afară de dumneavoastră, n-am mai iubit pe nimeni în viaţa mea. Acum, când îmbătrânesc această scurtă iubire constituie singura pată luminoasă din amintirile mele. De ce mi-o întinaţi cu minciuna? De ce?

— Nu vă înţeleg.

— Ah, Doamne, Dumnezeule! strigă Ţvetkov. Mînţiţi, înţelegeţi foarte bine! strigă el din ce în ce mai tare şi începu să meargă prin salon, agitând supărat bastonul. Sau aţi uitat? Atunci să vă reamintesc! Paternitatea acestui copil e împărţită în egală măsură de mine şi de Petrov, şi de avocatul Kurovski, care, ca şi mine, vă dau acum bani pentru întreţinerea copilului! Da, doamnă! Ştiu astea foarte bine! Iert minciuna din trecut, o las în plata Domnului, dar acum, când aţi îmbătrânit, în clipele acestea, când băiatul moare, minciuna dumneavoastră mă lasă fără suflare! Cât de rău îmi pare că nu ştiu să aleg vorbele! Cât de rău îmi pare!

Ţvetkov se descheie la palton şi, continuând să meargă, spuse:

— Ce femeie de nimic este! Asupra ei nu au urmare nici asemenea momente! Minte şi acum la fel de liber ca acum nouă ani, la restaurantul Ermitaj! Se teme că, dacă îmi va destănui adevărul, o să încetez să-i mai dau bani! Crede că dacă nu ar fi minţit, nu l-aş fi iubit pe acest băiat! Minţiţi! Este înjositor!

Ţvetkov bătu cu bastonul în podea şi strigă:

— Este o mârşăvie! O făptură josnică, pervertită! Trebuie să fiţi dispreţuită şi eu trebuie să mă ruşinez de sentimentele mele! Da! Minciuna dumneavoastră din toţi aceşti nouă ani îmi stă ca un nod în gât, am suportat-o, dar acum ajunge! Ajunge!

Din colţul întunecos în care stătea Olga Ivanovna se auzi un plânset... Ţvetkov tăcu şi oftă. Se lăsă tăcerea. Doctorul se încheie încet la nasturii paltonului şi începu să-şi caute pălăria pe care o scăpase când mergea prin cameră.

— Mi-am pierdut cumpătul, bolborosi el, aplecându-se mult spre podea. Am pierdut total din vedere faptul că acum numai de mine nu vă arde... Dumnezeu ştie ce prostii am tot spus. Olga, să nu luaţi în considerare ieşirea aceasta.

Îşi găsi pălăria şi se apropie de colţul întunecos.

— V-am jignit, spuse el cu o voce scăzută liniştită, tandră. Dar vă implor, încă o dată, Olga. Spuneţi-mi adevărul. Între noi nu trebuie să stea nicio minciună... Am început să vorbesc şi acum ştiţi că Petrov şi Kurovski nu mai sunt un secret pentru mine. Prin urmare, acum e mai uşor de mărturisit adevărul.

Olga Ivanovna se gândi puţin şi, ezitând vizibil, spuse:

— Nikolai, nu mint. Mişa e al dumneavoastră.

— Doamne, Dumnezeule, gemu Ţvetkov, atunci o să vă mai spun ceva: am scrisoarea dumneavoastră către Petruşa, în care îi spuneţi că e tatăl lui Mişa! Olga, ştiu adevărul, dar vreau să-l aud de la dumneavoastră! Auziţi?

Olga Ivanovna nu răspunse, continuând să plângă. După ce aşteptă câteva clipe răspunsul, Ţvetkov ridică din umeri şi ieşi.

— O să mă întorc mâine, strigă el din antreu.

Tot drumul, pe când stătea în trăsură, ridică din umeri şi bolborosi.

— Ce păcat că nu ştiu să vorbesc! Nu am darul de a îndupleca pe cineva. Este evident, ea nu mă înţelege, dacă minte! Este evident! Cum să-i explic asta? Cum?

1887

Lecţii dragi

Pentru un om instruit necunoaşterea limbilor străine constituie o mare piedică. Vorotov simţea foarte clar acest lucru, când, după ce terminase pregătirea universitară cu gradul de candidat, se apucă de o mică lucrare ştiinţifică.

— Este îngrozitor, spune el, sufocându-se. În pofida celor 26 de ani ai săi, era rotofei, greoi, şi suferea de astm. Este îngrozitor! Fără limbi străine mă simt ca o pasăre fără aripi. Pot să şi renunţ la serviciu.

Şi se decise să-şi învingă cu orice preţ lenea înnăscută şi să studieze franceza şi germana; începu să-şi caute meditatori.

Într-o amiază de iarnă, când Vorotov stătea în biroul său şi lucra, lacheul îi raportă că se interesează de el o domnişoară.

— Spune-i să intre, zise Vorotov.

Şi în camera sa de lucru intră o domnişoară tânără, îmbrăcată foarte elegant, după ultima modă. Se prezentă ca fiind profesoară de limba franceză, Alisa Osipovna Anket, şi spuse că fusese trimisă la Vorotov de unul dintre prietenii lui.

— Îmi pare foarte bine! Luaţi loc! spuse Vorotov, sufocându-se şi strângând cu mâna gulerul noii sale cămăşi de noapte. Pentru a respira mai uşor, lucra mereu îmbrăcat în cămaşă de noapte. V-a trimis la mine Piotr Sergheici? Da, da... l-am rugat... Sunt foarte bucuros!

Pe când discuta cu mademoiselle Anket, privi ruşinos şi curios spre ea. Era o franţuzoaică adevărată, foarte elegantă şi încă foarte tânără. După chipul palid şi languros, după buclele scurte şi talia neobişnuit de subţire, nu credea să aibă mai mult de optsprezece ani; după ce-i privi atent umerii laţi,

bine dezvoltaţi, spatele frumos şi privirea ageră, Vorotov îşi spuse că probabil nu are mai puţin de douăzeci şi trei de ani, poate chiar douăzeci şi cinci; dar mai apoi începu din nou să i se pară că are numai optsprezece. Faţa ei avea o expresie rece, formală, ca a unui om care a venit să rezolve chestiuni legate de datorii. Nu zâmbea deloc, nu se încrunta şi numai o dată pe faţa ei se citi nedumerirea, când află că e chemată să înveţe nu copii, ci un bărbat în toată firea, gras.

— Prin urmare, Alisa Osipovna, îi spuse Vorotov, o să lucrăm zilnic, pe seară, de la şapte la opt. În ceea ce priveşte dorinţa dumneavoastră, de a primi o rublă pe oră, nu am nimic împotrivă. Dacă e o rublă, atunci o rublă să fie...

Şi o mai întrebă dacă nu vrea ceai sau cafea, dacă e frumos afară şi, zâmbind bonom, alunecând cu palma peste postavul biroului, se interesă prietenos cine este ea, unde a terminat studiile şi din ce trăieşte.

Alisa Osipovna îi răspunse cu aceeaşi expresie rece, formală, că a terminat studiile la un pension privat şi că are dreptul de a fi profesor privat, că tatăl ei a murit recent de scarlatină, că mama trăieşte şi cultivă flori, că ea, mademoiselle Anket, ţine ore până la prânz într-un pension privat şi că de după-amiaza până seara dă lecţii la domiciliu.

Plecă lăsând în urmă un parfum uşor, foarte delicat, aşa cum miros în general hainele femeilor. Vorotov multă vreme după aceea nu lucră, ci, stând la birou, mângâie cu mâinile postavul verde al mesei şi se gândi: „Este foarte plăcut să vezi fete care îşi câştigă pâinea“, îşi spuse. „Pe de altă parte însă, este foarte neplăcut să vezi că nevoia nu le cruţă nici pe fetele elegante şi frumuşele, cum este această Alisa Osipovna, şi că şi ea trebuie să dea lupta pentru supravieţuire. Ce păcat!“

El, care nu mai întâlnise niciodată franţuzoaice virtuoase, se mai gândi, de asemenea, că această Alisa Osipovna, aşa de elegant îmbrăcată, cu nişte umeri aşa de frumos dezvoltaţi şi cu o talie nemaintâlnit de subţire, după toate probabilităţile, în afară de lecţii mai are şi alte ocupaţii.

A doua zi, pe seară, când ceasul arăta şapte fără cinci, veni Alisa Osipovna, cu faţa roz de frig; deschise un Margot[4] pe care îl adusese cu sine şi începu,

fără niciun fel de introducere:

— Gramatica franceză are douăzeci şi şase de litere. Prima literă se numeşte A, a doua B...

— Sunt vinovat, o întrerupse Vorotov, zâmbind. Trebuie să vă previn, mademoiselle, că pentru mine personal va trebui să vă schimbaţi oarecum metoda. Problema e că ştiu foarte bine rusa, latina şi greaca... am studiat gramatica comparată şi mi se pare că putem sări peste Margot, să trecem direct la lectura vreunui autor.

Şi îi explică franţuzoaicei cum învaţă adulţii limbi străine.

— O cunoştinţă de-a mea, spuse el, dorind să studieze noi graiuri, a pus în faţă evanghelia în franceză, germană şi latină, le-a citit în paralel, analizând în detaliu fiecare cuvânt, şi, ce să vezi? Şi-a atins ţinta în mai puţin de un an. Să facem şi noi aşa. Să luăm un autor şi să citim.

Franţuzoaica îl privi nedumerită. Se înţelegea că propunerea lui Vorotov i se părea foarte naivă şi stupidă. Dacă această propunere ar fi venit din partea unui copil, probabil că s-ar fi supărat şi ar fi strigat la el, dar, pentru că era vorba de un adult şi încă de unul foarte gras, la care nu putea să strige, ridică doar din umeri abia vizibil şi spuse:

— Cum doriţi.

Vorotov scormoni în bibliotecă şi scoase de acolo o carte franţuzească jerpelită.

— Asta e bună? întrebă el.

— Mi-e indiferent.

— În cazul acesta haideţi să începem. Doamne ajută. Să începem cu titlul... Mémoires.

— Amintiri... traduse mademoiselle Anket.

— Amintiri... repetă Vorotov.

Zâmbind bonom şi respirând cu dificultate, se chinui o jumătate de oră cu cuvântul mémoires şi tot atât cu cuvântul de, şi asta o obosi pe Alisa Osipovna. Ea răspundea apatic la întrebări, se încurca şi, după cum se vedea, îl înţelegea greu pe elevul său, fără să dorească, de fapt, să-l înţeleagă. Vorotov îi adresa întrebări, dar, în acelaşi timp, îi privea capul blond şi-şi spunea: „Părul ei nu e ondulat natural, şi-l încreţeşte. E uimitor. Lucrează de dimineaţă până noaptea târziu şi mai are timp să se şi onduleze.“

Fix la ora opt ea se ridică şi, după ce spuse sec, rece, au revoir, monsieur[5], ieşi din camera de lucru; în urma ei rămase acelaşi miros delicat, fin, tulburător. Elevul din nou nu făcu nimic multă vreme, rămase la birou gânditor.

În zilele următoare se convinse că profesoara lui e o domnişoară drăguţă, serioasă şi îngrijită, dar că e foarte incultă şi nu ştie să-i înveţe pe adulţi; şi se decise să nu mai piardă timpul degeaba, să se despartă de ea şi să solicite ajutorul altui profesor. Când ea veni a şaptea oară, scoase din buzunar un plic cu şapte ruble şi, ţinându-l în mână, se ruşină foarte tare şi începu aşa:

— Vă rog să mă scuzaţi, Alisa Osipovna, dar trebuie să vă spun... sunt nevoit, din păcate...

Privind la plic, franţuzoaica îşi dădu seama despre ce este vorba şi pentru prima dată de când făceau lecţii, faţa îi tresări şi expresia rece, distantă, dispăru. Se îmbujoră uşor şi, după ce lăsă privirea în jos, începu să se joace nervos cu lănţişorul subţire de aur. Şi Vorotov, privindu-i tulburarea, îşi dădu seama câtă însemnătate avea pentru ea rubla şi cât de greu îi era să renunţe la câştigul acela.

— Trebuie să vă spun... bolborosi el, tulburându-se şi mai mult, şi ceva îi zvâcni în piept; băgă repede plicul în buzunar şi continuă: Vă rog să mă scuzaţi, eu... eu o să vă las pentru zece minute...

Şi, prefăcându-se că nu vrea deloc s-o refuze, rugând-o numai să-l scuze pentru puţin timp, se duse în cealaltă cameră şi rămase acolo zece minute. Şi apoi reveni şi mai tulburat; îşi imagină că această plecare a lui în camera

cealaltă pentru o scurtă vreme poate fi explicată de ea în felul ei, şi asta îl stingherea puţin.

Lecţiile începură din nou.

Vorotov studia de-acum fără niciun chef. Ştiind că nu se va alege cu nimic de pe urma acestor lecţii, îi dădu franţuzoaicei libertate deplină, fără s-o mai întrebe ceva şi fără s-o mai întrerupă. Ea traducea cum voia, câte zece pagini pe lecţie, dar el nu asculta, respira greu şi, de plictiseală, îi studia ba capul buclat, ba gâtul, ba mâinile albe delicate, îi inspira mirosul hainelor...

Se surprinse cu nişte gânduri deloc frumoase în minte şi se ruşină; alteori, era înduioşat şi atunci simţea nemulţumire şi necaz că ea se poartă cu el aşa de rece, de oficial, de parcă ar fi într-adevăr un elev, fără să îi zâmbească, de parcă s-ar teme ca el să n-o atingă din întâmplare. Se tot gândea cum să-i câştige încrederea, cum să ajungă să o cunoască mai bine, mai apoi s-o ajute, să o facă să priceapă că predă prost, sărmana.

Alisa Osipovna veni o dată la lecţie într-o rochie roz de gală, cu un mic decolteu, şi dinspre ea venea un asemenea miros, că părea învăluită într-un nor; părea că e suficient să sufli asupra ei şi îşi va lua zborul sau se va rispi ca o pală de fum. Se scuză şi spuse că poate face numai o jumătate de oră, pentru că de la lecţie se va duce direct la bal.

El îi privi gâtul şi spinarea dezgolită şi, i se păru, înţelese de ce franţuzoaicelor li s-a dus vestea de făpturi uşuratice şi care cedează uşor; el se cufundă în acest nor de arome, frumuseţe, goliciune, iar ea, fără să-i cunoască gândurile şi, probabil, fără să-i pese de ele, răsfoia repede paginile şi traducea în mare viteză:

— El mergea pe stradă şi, întâlnindu-l pe stăpânul cunoştinţei sale, îi spuse: „Unde vă îndreptaţi, faţa dumneavoastră este aşa de trasă, asta mă îndurerează.“

Mémoires se terminaseră de mult şi acum Alisa traducea o carte oarecare. O dată veni la lecţie cu o oră mai devreme, se scuzase spunând că la ora şapte trebuie să se ducă la Teatrul Mic. După ce o conduse până la uşă după terminarea lecţiei, Vorotov se îmbrăcă şi se duse şi el la teatru. Se

duse, cum i se păru lui, numai pentru a se odihni, pentru a se destinde, nu-i stătea capul la Alisa. Nu putea admite ca un om serios, care se pregătea pentru o carieră ştiinţifică, dificil de parcurs, să-şi lase treaba şi să se ducă la teatru numai pentru a se întâlni acolo cu o fată despre care nu ştia mare lucru, nu prea deşteaptă, puţin inteligentă...

Dar, nu se ştie de ce, în pauză inima îi bătea tare. El, fără să observe asta, alergă ca un copil prin foaier şi pe holuri, căutând frenetic pe cineva; şi începu să se plictisească când pauza se încheie; iar când văzu rochia roz cunoscută şi umerii frumoşi acoperiţi de tul, inima i se strânse de parcă ar fi presimţit fericirea; zâmbi bucuros şi pentru prima dată în viaţă încercă sentimentul geloziei.

Alisa era însoţită de doi studenţi urâţi şi de un ofiţer. Ea hohotea, vorbea tare, probabil cocheta; Vorotov n-o văzuse niciodată aşa. Era, evident, plină de încântare, mulţumită, sinceră, caldă. De ce? Din pricina cărui motiv? Pentru că, poate, aceşti oameni îi erau apropiaţi, se învârteau în acelaşi cerc... Şi Vorotov simţi un hău imens între el şi acest cerc. Făcu o plecăciune spre profesoara lui, dar ea îl salută rece din cap şi trecu repede mai departe; după cum se vede, nu voia ca aceşti cavaleri să ştie că are elevi şi că e nevoită să dea lecţii.

După întâlnirea de la teatru Vorotov îşi dădu seama că e îndrăgostit... În timpul următoarelor lecţii, devorându-şi din priviri profesoara elegantă, deja nu se mai stăpânea şi dădea frâu liber gândurilor sale curate şi necurate. Chipul Alisei Osipovna rămânea la fel de rece, fix la ora opt în fiecare seară spunea liniştită au revoir, monsieur şi el simţea că ea nu-l găseşte cu nimic interesant şi că aşa va şi rămâne – situaţia lui era lipsită de speranţă.

Uneori, în mijlocul lecţiei, el începea să viseze, să spere, să-şi facă planuri, meşteşugea în minte vorbe de dragoste, îşi aducea aminte că franţuzoaicele sunt uşuratice şi cedează uşor, dar era suficient să privească faţa profesoarei pentru ca gândurile să i se stingă instantaneu, aşa cum se stinge o lumânare când, la casa de vacanţă, unde e vânt, o scoţi pe terasă. O dată, ameţit de tot, uitând de sine, ca într-un delir, nu se mai abţinu şi, când ea la finalul lecţiei dădu să plece, el îi aţinu calea, ieşind din cabinet în antreu, sufocându-se şi poticnindu-se, începu să-i facă o declaraţie de dragoste:

— Îmi sunteţi dragă! Eu... eu vă iubesc! Daţi-mi voie să vorbesc!

Dar obrazul Alisei păli, probabil din cauza groazei, imaginându-şi că după această explicaţie nu va mai putea veni aici şi nu va mai primi rubla pentru lecţie; ea făcu nişte ochi speriaţi şi şopti tare:

— Ah, dar asta nu se poate! Nu mai spuneţi nimic, vă rog! Nu se poate!

Şi după aceea Vorotov nu dormi toată noaptea, se chinui de ruşine, se ocărî, se gândi întruna. I se părea că prin vorbele sale a jignit-o pe fată, că ea nu va mai veni la el.

Se decise să afle dimineaţă, la biroul de adrese, unde stă şi să-i scrie o scrisoare de scuze. Dar Alisa veni şi fără scrisoare. În prima clipă se simţi jenată, dar mai apoi deschise cartea şi începu să traducă repede şi curajos, ca de obicei:

— O, tinere domn, nu rupeţi aceste flori din grădina mea, pe care vreau să le dau fiicei mele bolnave...

Şi astăzi vine la lecţii. Au tradus deja patru cărţi, iar Vorotov nu ştie nimic, în afară de cuvântul mémoires, iar când este întrebat despre lucrarea lui ştiinţifică, dă din mână a lehamite şi, fără să răspundă la întrebare, aduce vorba despre vreme.

1887

4 David Margot, Cours élémentaire et progressif de langue française, Manual de limba franceză, extrem de popular în Rusia, editat din 1860.

5 „La revedere, domnule!“ (fr. în original).

Ionîci

I

Când, în oraşul gubernial S., cei sosiţi acolo din alte părţi se plângeau de plictiseală şi de monotonia vieţii, localnicii, parcă justificându-se, spuneau că, dimpotrivă, în S. este foarte bine, că în S. există o bibliotecă, un teatru, un club, se fac şi baluri, că, în sfârşit, sunt familii educate, interesante, plăcute, cu care poţi să te vizitezi. Şi era indicată familia Turkinilor ca fiind cea mai învăţată şi mai talentată.

Familia aceasta locuia pe strada principală, lângă guvernator, într-o casă proprie. Turkin însuşi, Ivan Petrovici, un brunet bine legat, frumos, cu favoriţi, organiza spectacole de amatori în scop de binefacere, juca chiar el rolurile unor generali bătrâni şi, făcând asta, tuşea foarte amuzant. Ştia multe anecdote, şarade, zicători, îi plăcea să glumească şi să fie spiritual şi mereu avea o asemenea expresie, că nu puteai să înţelegi dacă glumeşte sau vorbeşte serios. Soţia lui, Vera Iosifovna, o doamnă slăbuţă, cu o înfăţişare plăcută, cu pince-nez, scria nuvele şi romane şi le citea cu plăcere din ele musafirilor. Fata lor, Ekaterina Ivanovna, tânără, cânta la pian. Într-un cuvânt, fiecare al casei avea un talent al său. Turkinii îşi primeau musafirii cu plăcere şi-şi demonstrau talentele cu însufleţire, cu o naturaleţe plină de sinceritate. În casa lor mare de piatră era mult loc şi vara era răcoare, jumătate dintre ferestre dădeau într-o livadă mare, umbroasă, unde primăvara se auzea cântecul privighetorilor; când veneau musafiri în casă, la bucătărie zdrăngăneau cuţitele, afară mirosea a ceapă călită şi asta de fiecare dată însemna o cină bogată şi gustoasă.

Şi doctorului Starţev, Dmitri Ionîci, când fusese numit medic de zemstvă, stabilit la Dialij, la zece verste de S., i se spusese mereu, în calitate de

intelectual, că trebuie să cunoască familia Turkinilor. Într-o iarnă îi fu prezentat pe stradă Ivan Petrovici; vorbiră despre vreme, despre teatru, despre holeră, urmă invitaţia. Primăvara, de sărbătoare – era Înălţarea –, după ce-şi primi bolnavii, Starţev plecă în oraş să se destindă şi să-şi cumpere câte ceva. Mergea pe jos, agale (încă nu avea caii proprii) şi tot timpul fredona:

Când încă nu sorbisem lacrimi din cupa vieţii...[6]

Luă prânzul în oraş, se plimbă prin parc, şi deodată îi veni în minte invitaţia lui Ivan Petrovici şi se decise să treacă pe la Turkini, să vadă ce fel de oameni sunt.

— Bună ziua, poftiţi, spuse Ivan Petrovici, întâmpinându-l în pridvor. Sunt foarte, foarte bucuros să văd un oaspete aşa de plăcut. Să mergem, o să vă prezint consoartei mele. Îi spun, Verocika, continuă el, prezentându-l pe doctor soţiei, îi spun că nu are niciun drept roman să stea în spitalul lui, trebuie să-şi consacre timpul liber societăţii. Nu e aşa, draga mea?

— Luaţi loc aici, spuse Vera Iosifovna, aşezându-l pe musafir lângă ea. Puteţi să-mi faceţi curte. Soţul meu este gelos, este un Othello, dar o să încercăm să ne comportăm astfel încât el să nu îşi dea seama de nimic.

— Of, puică, răsfăţato... bolborosi tandru Ivan Petrovici şi o sărută pe frunte. Aţi picat chiar la ţanc, se întoarse din nou spre doctor, consoarta mea a scris un maaare roman şi azi îl va citi în public.

— Jancik, îi spuse Vera Iosifovna soţului, dites que l'on nous donne du thé[7].

I-o prezentară lui Starţev pe Ekaterina Ivanovna, o fată de optsprezece ani, care semăna foarte mult cu mama, la fel de slăbuţă şi de drăguţă. Avea o expresie aşa de copilărească şi o talie subţire, delicată; şi pieptul de fecioară, format deja, frumos, sănătos, vorbea despre primăvară, o primăvară adevărată. După aceea băură ceai cu dulceaţă, cu miere, cu bomboane şi cu nişte biscuiţi foarte gustoşi care se topeau în gură. Odată cu

venirea primăverii, începură să se înteţească musafirii şi spre fiecare dintre ei Ivan Petrovici îşi îndrepta ochii zâmbitori şi spunea:

— Bună ziua, poftiţi.

După aceea toţi luau loc în salon, cu expresii serioase ale feţelor, şi Vera Iosifovna se apuca să lectureze din romanul său. Ea începuse aşa: „Gerul era tot mai aspru...“ Ferestrele erau larg deschise, se auzea cum la bucătărie zdrăngăneau tacâmurile şi venea miros de ceapă călită... În fotoliile moi, adânci, te simţeai confortabil, flăcările lumânărilor pâlpâiau aşa de blând în salonul cufundat în penumbră; şi acum, într-o seară de vară, când răzbăteau de afară glasuri, râsete, şi din curte mirosea a liliac, era greu de înţeles cum era gerul tot mai puternic şi cum soarele la apus lumina cu razele lui reci câmpia acoperită de zăpadă şi pe drumeţul care mergea singurel pe drum; Vera Iosifovna citea despre cum o contesă tânără, frumoasă, făcea în satul ei şcoli, spitale, biblioteci şi despre cât de mult se îndrăgostise de un pictor itinerant. Citea despre ceea ce nu se întâmplă niciodată în viaţa adevărată şi totuşi era plăcut să o asculţi, te simţeai liniştit şi prin cap îţi treceau numai gânduri frumoase, paşnice, nu-ţi venea să te ridici.

— Nu-i răuşor... spuse încetişor Ivan Petrovici.

Dar unul dintre musafiri, care asculta şi era purtat de gânduri undeva foarte, foarte departe, spuse abia auzit:

— Da... într-adevăr...

Trecură o oră, două. În parcul oraşului aflat în vecinătate, cânta orchestra însoţită de un cor. Când Vera Iosifovna îşi închise caietul, vreo cinci minute tăcură şi ascultară „Lucinuşka“[8] pe care o cânta corul şi cântecul acesta transmitea ceea ce nu se afla în roman şi ce se întâmplă în viaţă.

— Publicaţi în reviste creaţiile dumneavoastră? o întrebă Starţev pe Vera Iosifovna.

— Nu, răspunse ea, nu public nicăieri. Scriu şi pun tot în dulap. Pentru ce să public? explică ea. Doar avem din ce să trăim.

Şi, nu se ştie de ce, toţi oftară.

— Dar acum tu, Kotik, să ne cânţi ceva, îi spuse Ivan Petrovici fiicei.

Ridicară capacul pianului, desfăcură notele care erau gata pregătite. Ekaterina Ivanovna se aşeză şi atinse clapele cu amândouă mâinile şi după aceea le lovi din nou din toate puterile, şi iar, şi iar; umerii şi pieptul îi tremurau, lovea cu încăpăţânare în acelaşi loc şi se părea că n-o să înceteze până ce nu va face praf claviatura pianului. Salonul se umpluse de zgomote; totul bubuia: şi podeaua, şi tavanul, şi mobila... Ekaterina Ivanovna interpreta un fragment dificil, interesant tocmai prin natura sa dificilă, lung şi monoton, şi Starţev, în timp ce asculta, îşi imagina cum, de pe un munte înalt, se rostogolesc pietre, se rostogolesc şi se tot rostogolesc la vale, şi ar fi vrut să înceteze cât mai repede să se rostogolească, în timp ce Ekaterina Ivanovna, purpurie de încordare, puternică, energică, cu un cârlionţ căzut pe frunte, îi plăcea foarte mult. După iarna petrecută la Dialij, în mijlocul bolnavilor şi al ţăranilor, să stai într-un salon şi să priveşti făptura aceasta tânără, elegantă şi, probabil, pură şi să asculţi aceste sunete gălăgioase, insuportabile, dar culte, era aşa de plăcut, aşa de nou...

— Ei, Kotik, azi ai cântat ca niciodată, spuse Ivan Petrovici cu lacrimi în ochi, când fiica lui termină şi se ridică. Să mori, Denis, n-o să scrii mai bine.

Toţi o înconjurară, o felicitară, se minunară, o asigurară că de mult nu mai auziseră o asemenea muzică, iar ea asculta în tăcere, zâmbind uşor, şi toată făptura ei exprima triumful.

— Minunat! Excepţional!

— Minunat! spuse şi Starţev, căzând pradă interesului general. Unde aţi studiat muzica? o întrebă el pe Ekaterina Ivanovna. La conservator?

— Nu, abia mă pregătesc să dau la conservator, deocamdată am studiat aici, la madame Zavlovskaia.

— Aţi terminat cursurile la gimnaziul de aici?

— O, nu! răspunse în locul ei Vera Iosifovna. Am invitat profesori acasă; la gimnaziu sau la institut pot fi influenţe rele, ştiţi doar; cât creşte, fata trebuie să se afle numai sub îndrumarea mamei.

— Dar la conservator o să mă duc, spuse Ekaterina Ivanovna.

— Nu, Kotik o iubeşte pe mama ei, Kotik n-o să-i supere pe tata şi pe mama.

— Nu, o să mă duc! O să mă duc! spuse Ekaterina Ivanovna glumind şi, făcând-o pe capricioasa, bătu din picioruş.

Iar după cină veni rândul lui Ivan Petrovici să-şi demonstreze măiestria. Râzând numai din ochi, povestea anecdote, era spiritual, distra invitaţii cu probleme amuzante şi le rezolva chiar el şi tot timpul vorbea în limba lui neobişnuită, elaborată prin numeroase exerciţii de spirit şi care, evident, îi intrase demult în obişnuinţă: „maaare“ , „nu-i răuşor“ , „vă mulţumesc cu plecăminte...“

Dar asta nu era tot. Când musafirii, sătui şi mulţumiţi, se înghesuiau în antreu, căutându-şi paltoanele şi bastoanele, în jurul lor se agita valetul Pavluşa sau, cum era chemat aici, Pava, un băiat de vreo paisprezece ani, tuns scurt, cu obrajii plini.

— Ia hai, Pava, arată! îi spuse Ivan Petrovici.

Pava luă o poziţie cu o mână ridicată, strigând cu o voce tragică:

— Mori, nefericito!

Şi toţi începură să râdă în hohote.

„Plăcut“, îşi spuse Starţev când ieşi afară.

Se mai duse la restaurant şi bău nişte bere, după aceea plecă pe jos acasă, la Dialij. Pe când mergea tot fredona:

Vocea ta pentru mine e şi blândă, şi languroasă...[9]

După ce merse nouă verste, când mai apoi se băgă în pat, nu simţi nici cea mai mică oboseală, dimpotrivă, i se părea că ar mai fi mers cu plăcere încă vreo douăzeci de verste.

„Nu-i răuşor...“ îşi aminti el, cuprins de somn, şi începu să râdă.

II

Starţev se tot pregătea să se ducă la Turkini, dar avea mult de muncă la spital şi nu putea găsi deloc o oră liberă. În felul acesta, cu greutăţi şi în singurătate, trecu peste un an; dar uite, i se aduse o scrisoare din oraş, într-un plic albastru...

Vera Iosifovna suferea de mult de migrenă, dar, în ultimul timp, când Kotik o speria în fiecare zi că o să se ducă la conservator, accesele începuseră să se repete din ce în ce mai des. La Turkini veniseră toţi medicii din oraş; venise în sfârşit şi rândul medicului de zemstvă. Vera Iosifovna îi scrisese o scrisoare emoţionantă, în care îl ruga să vină şi să-i uşureze suferinţele. Starţev se duse şi după aceea începu să vină la Turkini des, foarte des... De fapt, o ajută puţin pe Vera Iosifovna şi ea începu să le spună tuturor musafirilor că este un doctor cum rar poţi întâlni, uimitor. Dar el nu de dragul migrenei ei se ducea la Turkini...

Era o zi de sărbătoare. Ekaterina Ivanovna îşi terminase exerciţiile lungi, istovitoare de pian. După aceea au stat mult în salon şi au băut ceai, iar Ivan Petrovici a povestit ceva amuzant. Şi i-auzi, soneria: trebuia să se ducă în antreu să întâmpine un musafir; Starţev se folosi de momentul de tulburare şi-i spuse Ekaterinei Ivanovna, în şoaptă, foarte încurcat:

— Pentru Dumnezeu, vă implor, nu mă mai chinuiţi, să mergem în livadă!

Ea ridică din umeri, parcă nedumerită şi neînţelegând ce treabă avea el cu ea, dar se ridică şi merse.

— Cântaţi la pian câte trei, patru ore, îi spuse el, venind în urma ei, apoi staţi cu mama dumneavoastră şi nu am prins niciun moment să vă vorbesc. Oferiţi-mi măcar un sfert de oră, vă implor.

Se apropia toamna şi în livada bătrână era linişte şi tristeţe, iar pe alei căzuseră frunze întunecate. Deja se însera repede.

— Nu v-am văzut o săptămână întreagă, continuă Starţev, dacă aţi şti ce suferinţă e asta! Să ne aşezăm. Ascultaţi-mă.

Amândoi aveau un loc preferat în livadă: banca de sub un arţar bătrân, rotat. Şi acum tot pe banca aceasta se aşezară.

— Ce doriţi? întrebă Ekaterina Ivanovna sec, pe un ton formal.

— Nu v-am văzut toată săptămâna, nu v-am auzit de atâta vreme. Vreau cu patimă, cu sete, să vă aud glasul. Vorbiţi.

Îl entuziasma prin prospeţime, prin expresia naivă a ochilor şi obrajilor. Chiar şi în felul în care îi stătea rochia vedea ceva neobişnuit de drag, de emoţionant prin simplitate şi graţie naivă. Şi, în acelaşi timp, în pofida acestei naivităţi, i se părea foarte inteligentă şi mai matură decât orice fată de vârsta ei. Cu ea putea vorbi despre literatură, despre artă, despre orice. I se putea plânge de viaţă, de oameni, deşi în timpul unei conversaţii serioase se întâmpla ca, hodoronc-tronc, să înceapă să râdă nepotrivit sau să ia drumul spre casă. Ea, aproape ca toate fetele din S., citea mult (în timp ce în S. se citea foarte puţin, şi chiar aşa se şi spunea în biblioteca de aici, că dacă nu ar fi fost fetele şi tinerii evrei, ar fi trebuit să se închidă biblioteca); asta îl încânta peste măsură pe Starţev, o întreba cu emoţie de fiecare dată ce mai citise în ultimele zile şi, fermecat, asculta tot ce îi povestea.

— Ce aţi citit în săptămâna asta în care nu ne-am văzut? întrebă el acum. Vorbiţi, vă rog.

— Am citit Pisemski[10].

— Ce anume?

— O mie de suflete, răspunse Kotik. Dar ce ridicol nume avea Pisemski: Aleksei Feofilaktovici!

— Unde vă duceţi? se îngrozi Starţev, când ea se ridică deodată şi porni spre casă. Trebuie să vorbesc cu dumneavoastră, trebuie să vă explic... Mai staţi cu mine măcar cinci minute! Vă implor!

Ea se opri de parcă ar fi vrut să spună ceva, după care îi băgă stângaci un bilet în mână şi alergă spre casă, iar acolo se aşeză din nou la pian.

„Azi, la ora unsprezece seara“, citi Starţev, „să fiţi la cimitir, lângă monumentul lui Demetti.“

„Ei, asta nu e deloc inteligent“, îşi spuse el, venindu-şi în fire. „Ce rost are aici cimitirul? Pentru ce?“

Era clar: Kotik se prostea. Cui, de fapt, îi trece serios prin minte să stabilească o întâlnire noaptea, departe de oraş, într-un cimitir, când asta se putea face uşor pe stradă, în parcul oraşului? Şi îi stă bine lui, doctor de zemstvă, un om serios, la locul lui, să ofteze, să primească bileţele, să umble prin cimitire, să facă prostii de care râd până şi elevii de gimnaziu? Unde va duce povestea asta? Ce o să spună colegii, când vor afla? Aşa se gândea Starţev hoinărind prin club în jurul meselor, iar la zece şi jumătate porni deodată spre cimitir.

Avea deja doi cai şi un vizitiu, Panteleimon, îmbrăcat cu vestă de catifea. Luna strălucea. Era linişte, cald, vreme de toamnă. În mahala, lângă abator, urlau câinii. Starţev opri caii la marginea oraşului, pe una din străduţe, iar el porni pe jos spre cimitir. „Fiecare are ciudăţeniile lui“, îşi spuse. „Kotik este şi ea ciudată şi, cine ştie, poate că nu glumeşte, o să vină.“ Şi se lăsă pradă acestei speranţe slabe, deşarte, care îl ameţi.

Cam o jumătate de verstă merse pe câmp. Cimitirul se vedea de departe ca o fâşie întunecată, ca o pădure sau o livadă mare. Apăru gardul din piatră albă, poarta... La lumina lunii pe poartă se punea citi: „Vine ceasul în care...“[11] Starţev intră pe portiţă şi primul lucrul pe care îl văzu fură crucile

albe şi monumentele, de o parte şi de alta a aleii largi, umbrele lor negre şi ale plopilor; şi de jur-împrejur, până departe, se vedea şi alb, şi negru, copacii adormiţi îşi aplecau ramurile asupra albeţei. Părea că aici era mai multă lumină decât pe câmp; frunzele arţarilor, care aduceau cu nişte labe, se conturau brutal pe nisipul galben al aleii şi pe morminte, pe care se puteau descifra clar inscripţiile în lumina lunii. În primele momente Starţev fu uimit de faptul că vedea acum pentru prima dată în viaţă ceva ce, probabil, nu avea să mai vadă: o lume care nu seamănă cu nimic altceva, o lume unde lumina lunii e aşa de frumoasă şi de moale, de parcă aici e leagănul ei, unde nu e viaţă, nici urmă, dar în fiecare plop întunecat, în fiecare mormânt se simte prezenţa unei taine care făgăduieşte o viaţă liniştită, minunată, veşnică. Dinspre mormintele şi florile uscate, alături de mirosul frunzelor de toamnă, adia o notă de despărţire, de tristeţe şi de pace.

Era linişte în jur; într-o tăcere profundă, stelele priveau din cer şi paşii lui Starţev se auzeau aşa de brutal şi de nepotrivit. Şi numai când, la biserică, începu să bată orologiul şi el se imagină mort, îngropat aici pentru totdeauna, i se păru că cineva se uită la el, şi pentru o clipă îşi spuse că nu e liniştea, şi nici nemişcarea, ci dorul de necuprins al nefiinţei, disperarea înăbuşită...

Monumentul lui Demetti, sub forma unei capele, avea un înger deasupra; cândva, prin S. s-a aflat, în trecere, o trupă de operă italiană, una dintre fete a murit, a fost îngropată şi s-a ridicat acest monument. În oraş nimeni nu-şi mai amintea de ea, dar candela aflată deasupra intrării reflecta lumina lunii şi părea că arde.

Nu era nimeni. Şi cine să fi venit aici la miezul nopţii? Dar Starţev stătea şi, de parcă lumina lunii îi ţinea aprinsă patima, aştepta înflăcărat şi-şi imagina săruturi, îmbrăţişări. Stătu aşa în preajma monumentului cam o jumătate de oră, după aceea o porni pe aleile laterale, cu pălăria în mână, aşteptând şi gândindu-se câte femei şi fete erau îngropate aici, în mormintele acestea, frumoase, fermecătoare, care iubiseră, arseseră nopţile de patimă, se dedaseră mângâierilor. Cum, de fapt, mai glumeşte aşa de rău mama natură cu omul, cât de neplăcut este să-ţi dai seama de asta! Starţev se gândea aşa şi, în acelaşi timp, ar fi vrut să strige că vrea, că aşteaptă iubire cu orice preţ; în faţa lui se vedeau albind nu bucăţile de marmură, ci trupuri

minunate, vedea formele care se ascundeau ruşinos în umbra copacilor, simţea fierbinţeala şi acest chin devenea apăsător...

Şi, ca o cortină care cade, luna dispăru între nori şi deodată totul se întunecă în jur. Starţev abia mai găsi poarta, era întuneric beznă, ca într-o noapte de toamnă, mai apoi hoinări vreo două ore tot căutând străduţa unde îşi lăsase caii.

— Am ostenit, abia mă mai ţin pe picioare, îi spuse el lui Panteleimon.

Şi, urcând satisfăcut în trăsură, îşi spuse: „Of, n-ar trebui să mă îngraş!“

III

A doua zi, pe seară, se duse la Turkini să o ceară în căsătorie. Dar asta se dovedi a fi nepotrivit, pentru că Ekaterina Ivanovna, în camera ei, era coafată de frizer. Se pregătea să se ducă la bal.

Trebui să stea din nou multă vreme în salon şi să bea ceai. Ivan Petrovici, văzând că musafirul lui e gânditor şi se plictiseşte, scoase din buzunarul vestei nişte bileţele, citi scrisoarea amuzantă a unui administrator german despre cum se stricaseră la moşie toate tăgadele şi se revărsă sfiiciunea.

„Dar zestre o să-i dea, probabil, destul de mare“, îşi spuse Starţev, ascultând distrat.

După noaptea trecută de insomnie se afla într-o stare de năuceală, parcă ar fi fost îmbătat cu ceva dulce şi jucăuş; sufletul lui era tulbure, era bucuros, cuprins de căldură şi, în acelaşi timp, în cap tot raţiona un gând rece, greu: „Opreşte-te până nu e târziu! Oare ţi se potriveşte? Este răsfăţată, capricioasă, doarme până la ora două, iar tu eşti fiu de diacon, medic de zemstvă...“ „Ei, şi ce-i cu asta?“ îşi spuse. „Nu-i nimic.“ „Mai mult, dacă o să te însori cu ea“, continua gândul acela, „atunci neamurile ei o să te facă

să renunţi la serviciul de la zemstvă şi să trăieşti în oraş.“ „Şi ce-i cu asta?“ îşi spuse. „Dacă e la oraş, la oraş să fie. O să-i dea zestre, o să ne facem o stare...“

În cele din urmă ieşi şi Ekaterina Ivanovna, în rochie de bal, cu decolteu, frumuşică, curăţică, şi Starţev nu se mai sătura privind-o şi fu cuprins de un asemenea sentiment înălţător, că nu putea scoate niciun cuvânt, numai o privea şi zâmbea.

Ea începu să-şi ia la revedere, şi el – nu mai avea rost să rămână aici – se ridică, spunând că a sosit timpul să se ducă acasă, îl aşteaptă bolnavii la spital.

— Ce să facem, spuse Ivan Petrovici, duceţi-vă, şi o conduceţi şi pe Kotik la bal.

Afară începu să bureze, era întuneric beznă şi numai după tusea răguşită a lui Panteleimon ghiciră unde se aflau caii. Traseră coşul trăsurii.

— Iada sare masa, capra sare casa, spuse Ivan Petrovici, ajutând-o pe fată să urce în trăsură, ţapul sare şi-aşa... Mână! Rămâneţi cu bine, vă rog!

Porniră.

— Am fost ieri la cimitir, începu Starţev. Ce lipsă de mărinimie şi de sensibilitate din partea dumneavoastră...

— Aţi fost la cimitir?

— Da, am fost acolo şi v-am aşteptat aproape două ore. Am suferit...

— Şi suferiţi, dacă nu pricepeţi de glumă.

Ekaterina Ivanovna, mulţumită că glumise aşa de şmecher cu îndrăgostitul acesta şi că este iubită aşa de tare, începu să râdă în hohote şi deodată începu să ţipe de spaimă, pentru că, între timp, caii o cotiră brusc, intrară pe poarta clubului şi trăsura se înclină. Starţev o cuprinse pe Ekaterina Ivanovna de talie; ea, speriată, se lipi de el, iar el nu se mai abţinu; o sărută pătimaş pe buze, pe bărbie, şi o îmbrăţişă şi mai tare.

— Ajunge, spuse ea sec.

Şi peste o clipă dispăruse din trăsură, iar un sectorist de lângă scara luminată a clubului îi strigă cu o voce respingătoare lui Panteleimon:

— Ce te-ai oprit aşa, cioară? Treci mai departe?

Starţev porni spre casă, dar se întoarse curând. Îmbrăcat într-un frac de împrumut şi cu o cravată albă, băţoasă, care voia să scape de sub guler, se afla la miezul nopţii, în salonul de dans, şi vorbea pătimaş cu Ekaterina Ivanovna:

— O, ce puţin ştiu cei care nu au iubit niciodată! Mi se pare că nimeni nu a descris cu adevărat iubirea şi, într-adevăr, abia dacă poate fi descris acest sentiment delicat, plin de bucurie, chinuitor. Cine l-a încercat măcar o dată, nu va putea să-l redea în cuvinte. Ce rost au prefeţele, descrierile? Ce rost are oratoria inutilă? Iubirea mea e nemărginită... Vă rog, vă implor, spuse în cele din urmă Starţev, fiţi soţia mea!

— Dmitri Ionîci, spuse Ekaterina Ivanovna cu o expresie foarte serioasă, după ce se gândi puţin. Dmitri Ionîci, vă sunt foarte recunoscătoare pentru onoare, vă respect, dar... Ea se ridică şi continuă stând în picioare: Dar, vă rog să mă scuzaţi, nu pot fi soţia dumneavoastră. Să vorbim serios. Dmitri Ionîci, ştiţi că iubesc cel mai mult în lume arta, o iubesc nebuneşte, ador muzica, mi-am închinat ei viaţa mea. Vreau să fiu artistă, vreau slavă, succese, libertate, iar dumneavoastră vreţi să continui să trăiesc în oraşul acesta, să continui viaţa aceasta deşartă, inutilă, care a devenit de nesuportat pentru mine. Să devin soţie, o, nu, vă rog să mă iertaţi! Omul trebuie să aibă un scop superior, strălucit, iar viaţa de familie m-ar lega pentru totdeauna. Dimitri Ionîci (ea aproape zâmbi, pentru că, rostind „Dmitri Ionîci“, îi veni în minte numele Aleksei Feofilaktîci), Dmitri Ionîci, sunteţi un om bun, nobil, inteligent, sunteţi mai bun ca oricine... Lacrimile îi ţâşniră din ochi. Vă compătimesc din tot sufletul, dar... dar vă rog să mă înţelegeţi...

Şi, pentru a nu începe să plângă, se întoarse şi ieşi din salon.

Inima lui Starţev începu să bată nebuneşte. Când ieşi afară din club, îşi smulse mai întâi cravata rigidă şi răsuflă din adâncul sufletului. Îi era ruşine

şi mândria lui era rănită, nu se aşteptase la un refuz, şi nu-i venea să creadă că toate visurile lui, dorurile şi speranţele avuseseră un sfârşit aşa de stupid, ca într-o piesă proastă la un spectacol de amatori. Şi îi părea rău de sentimentul său, de iubirea lui, aşa de rău, că ar fi început să plângă în hohote sau l-ar fi pocnit din toate puterile cu umbrela pe Panteleimon, pe spinarea lui latră.

Vreo trei zile totul îi scăpă din mână, nu mâncă, nu dormi, dar, când îi ajunse la urechi zvonul că Ekaterina Ivanovna a plecat la Moscova să dea la conservator, se linişti şi începu să trăiască la fel ca înainte.

După aceea, când îşi amintea uneori cum se plimbase prin cimitir sau cum umblase prin tot oraşul să caute un frac, spunea alene, prelung:

— Şi totuşi, cât deranj!

IV

Trecură patru ani. În oraş Starţev avea de-acum o clientelă numeroasă. În fiecare dimineaţă îi consulta rapid pe bolnavii săi de la Dialij, iar apoi se ducea la bolnavii din oraş, şi acum avea nu doi cai, ci trei, cu zurgălăi, întorcându-se acasă abia târziu în noapte. Se îngrăşase, se împlinise şi nu mai mergea cu plăcere pe jos, pentru că suferea de astm. Şi Panteleimon se îngrăşase şi, cu cât creştea mai tare în lăţime, cu atât mai trist răsufla şi se plângea de soarta lui amară: drumurile îi veniseră de hac!

Starţev călca pragul multor case şi întâlnea tot felul de oameni, dar nu se apropiase de nimeni. Localnicii, cu discuţiile lor, cu opiniile lor despre viaţă şi chiar cu înfăţişarea lor, îl iritau. Experienţa îl învăţase, încet-încet, că atâta timp cât joci cărţi cu un localnic sau iei cu el o gustare, omul acesta este paşnic, bonom şi chiar deloc prost, dar, cum începi să vorbeşti cu el despre ceva necunoscut, de exemplu despre politică sau ştiinţă, imediat este pus în încurcătură sau începe să elaboreze o asemenea filosofie comună şi

răutăcioasă, că nu-ţi mai rămâne decât să dai din mână a lehamite. De exemplu, când Starţev încercase să stea de vorbă chiar cu un mic-burghez liberal, despre cum omenirea, slavă Domnului, merge înainte şi treptat se va descurca şi fără paşapoarte şi fără pedeapsa cu moartea, acesta îl privise pieziş şi-l întrebase neîncrezător: „Prin urmare, atunci oricine poate să bage cuţitul pe stradă în cine doreşte?“ Iar când Starţev, în societate, la cină sau la ceai, spunea că trebuie să munceşti, că fără muncă nu poţi să trăieşti, fiecare lua asta drept reproş, şi se lăsa cuprins de febra celor mai supărătoare discuţii. Mai ales că toţi filistinii aceştia nu făceau nimic, chiar nimic, şi nu se preocupau de nimic, chiar că nu puteai găsi nimic de discutat cu ei. Şi Starţev evita discuţiile, nu mai lua gustări alături de ei şi juca vist, iar când într-o casă dădea peste vreo sărbătoare familială şi era invitat la masă, atunci lua loc şi mânca în tăcere, privind în farfurie; şi tot ceea ce se spunea în acest timp era plictisitor, nedrept, prostesc, simţea iritare, se tulbura, dar tăcea, şi, pentru că mereu tăcea cu severitate şi privea numai în farfurie, era numit în oraş „polonez îmbufnat“, deşi niciodată nu fusese polonez.

Distracţiile precum teatrul şi concertele erau evitate, dar vist juca în fiecare seară cam trei ceasuri, cu patimă. Mai avea o plăcere de care fusese atras pe nesimţite, încet-încet, şi anume de a scoate seara din buzunar bancnotele primite de la clientelă; şi se întâmpla ca aceste hârtii galbene şi verzi[12], care miroseau a parfum, a oţet, a tămâie şi a untură, îndesate prin buzunare, să fie în valoare de vreo şaptezeci de ruble; şi când se adunau câteva sute, le ducea la Societea de credit mutual şi le punea acolo în contul curent.

În toţi aceşti patru ani, după plecarea Ekaterinei Ivanovna, se dusese la Turkini numai de vreo două ori, la invitaţia Verei Iosifovna, care încă îşi mai trata migrena. În fiecare vară Ekaterina Ivanovna venea în vizită la părinţi, dar el nu o întâlni niciodată; nu se ştie cum, nu se nimerise.

Dar uite, trecură cei patru ani. Într-o dimineaţă liniştită, caldă, la spital i se aduse o scrisoare. Vera Iosifovna îi scria lui Dmitri Ionîci că i s-a făcut dor de el şi-l roagă neapărat să binevoiască să treacă pe la ea şi să-i uşureze suferinţele şi, apropo, astăzi se întâmpla să fie chiar ziua ei de naştere. Mai jos era adăugat: „La rugămintea mamei mă alătur şi eu. K.“

Starţev se gândi şi seara se duse la Turkini.

— A, bună seara, poftiţi! îl întâmpină Ivan Petrovici, zâmbind numai din priviri. Bonjour-iţi.

Vera Iosifovna, care îmbătrânise mult, cu părul alb, îi strânse mâna lui Starţev, oftă manierată şi spuse:

— Dumneavoastră, doctore, nu-mi mai faceţi curte, nu mai veniţi niciodată pe la noi, acum sunt deja bătrână pentru dumneavoastră. Dar uite, a venit cea tânără, poate că ea va avea mai mult noroc.

Dar Kotik? Ea slăbise, devenise mai palidă, se făcuse mai frumoasă şi mai zveltă; acum era Ekaterina Ivanovna, nu mai era Kotik; dispăruse prospeţimea de dinainte şi expresia de naivitate copilărească. Şi în privire, şi în gesturi era ceva nou – ceva sfios şi vinovat, de parcă aici, în casa Turkinilor, nu se mai simţea la locul ei.

— De când nu ne-am mai văzut! spuse ea întinzându-i mâna lui Starţev, şi se vedea că inima îi bate nebună; şi, privindu-l fix în ochi, curioasă, continuă: Ce v-aţi mai împlinit! V-aţi bronzat, v-aţi maturizat, dar, în general, v-aţi schimbat destul de puţin.

Şi acum îi plăcea de ea, îi plăcea foarte mult, dar îi lipsea ceva... sau era ceva în plus, nici el n-ar fi putut să spună ce anume, însă ceva îl împiedica să simtă ca odinioară. Nu-i plăcea paloarea ei, noua expresie, zâmbetul slab, vocea, iar, puţin mai târziu, nu-i plăceau rochia, fotoliul în care stătea ea, nu-i plăcea ceva în trecut, când era cât pe ce să se însoare cu ea. Îşi aduse aminte de iubirea lui, de visurile şi de speranţele care îl tulburaseră acum patru ani, şi începu să se simtă incomod.

Băură ceai cu plăcintă dulce. Apoi Vera Iosifovna citi romanul cu voce tare, citi despre ceea ce nu se întâmpla cu adevărat în viaţă, iar Starţev asculta, îi privea capul frumos, cărunt, şi aştepta să termine.

„Fără talent“, îşi spuse, „nu e cel ce nu ştie să scrie nuvele, ci acela care le scrie şi nu poate să ascundă acest lucru.“

— Nu-i răuşor, spuse Ivan Petrovici. Apoi Ekaterina Ivanovna cântă la pian gălăgios şi mult, iar când termină îi mulţumiră îndelung şi se extaziară. „Ce

bine că nu m-am însurat cu ea“, îşi spuse Starţev.

Ea se uita la el şi se vedea că aşteaptă ca el să-i propună să iasă în livadă, dar el tăcu.

— Haideţi să vorbim puţin, spuse ea, apropiindu-se de el. Cum o duceţi? Ce noutăţi aveţi? Cum vă mai este? Toate zilele acestea m-am gândit la dumneavoastră, continuă ea nervos, voiam să vă trimit o scrisoare, voiam să vin chiar eu la Dialij şi chiar mă decisesem să vin, dar mai apoi m-am răzgândit, Dumnezeu ştie care mai e acum părerea dumneavoastră faţă de mine. V-am aşteptat azi cu atâta emoţie! Pentru Dumnezeu, să mergem în livadă.

Se duseră în livadă şi se aşezară acolo, pe banca de sub arţarul bătrân, ca în urmă cu patru ani. Era întuneric.

— Şi cum o mai duceţi? întrebă Ekaterina Ivanovna.

— Bine, o ducem şi noi cum putem, răspunse Starţev.

Şi nu putu să lege niciun cuvânt. Tăcură.

— Sunt emoţionată, spuse Ekaterina Ivanovna şi-şi ascunse chipul în mâini, dar să nu luaţi seama la asta. Mă simt aşa de bine acasă, sunt aşa de bucuroasă să-i văd pe toţi şi nu pot să mă obişnuiesc cu asta. Câte amintiri! Mi se părea că o să vorbim amândoi fără încetare, până dimineaţă.

Acum îi vedea faţa de aproape, ochii strălucitori, şi aici, în întuneric, i se părea mai tânără decât în cameră, şi parcă îi revenise fosta expresie copilărească. Şi, într-adevăr, ea îl privea cu o curiozitate ingenuă, parcă ar fi vrut să-l studieze mai de-aproape şi să-l înţeleagă pe omul care o iubise cândva aşa de pătimaş, cu atâta delicateţe şi aşa de nefericit; ochii ei îi erau recunoscători pentru această iubire. Şi el îşi aminti tot ce se întâmplase, toate detaliile mărunte, cum hoinărise prin cimitir, cum, mai apoi, în zori, obosit, revenise acasă, şi deodată se întristă şi se căi pentru acel trecut. În suflet îi ardea mocnit un mic foc.

— Dar mai ţineţi minte cum v-am însoţit seara la salonul de dans? spuse el. Atunci ploua, era întuneric...

Focul se aprindea mai mult în suflet şi ar fi vrut să vorbească, să se plângă de viaţă...

— Ei! spuse el oftând. Uite, întrebaţi cum trăiesc. Cum trăim noi aici? Păi nicicum. Îmbătrânim, ne îngrăşăm, ne ofilim. Trec zilele, viaţa trece fără strălucire, fără impresii, fără gânduri... Ziua facem bani, iar seara la club, în societatea cartoforilor, a alcoolicilor, a răguşiţilor, pe care nu pot s-o suport. Ce-i bun în asta?

— Dar aveţi un serviciu, un scop nobil în viaţă. Aşa de mult vă plăcea să vorbiţi despre spitalul dumneavoastră. Atunci eram cam ciudată, mă imaginam o mare pianistă. Acum toate domnişoarele cântă la pian, şi eu cântam, şi nu aveam nimic deosebit; sunt la fel de pianistă cum e mama scriitoare. Şi, desigur, atunci nu v-am înţeles, dar mai apoi, la Moscova, m-am gândit adesea la dumneavoastră. Numai la dumneavoastră m-am gândit. Ce fericire să fii medic de zemstvă, să-i ajuţi pe cei ce suferă, să slujeşti poporul. Ce fericire! repetă Ekaterina Ivanovna cu patimă. Când la Moscova mă gândeam la dumneavoastră, mi se părea că sunteţi atât de idealist, de înălţător...

Starţev îşi aduse aminte de bancnotele pe care le scotea seara din buzunare cu atâta plăcere, încât focul din suflet se stinse.

Se ridică îndreptându-se către casă. Ea îl luă de braţ.

— Sunteţi cel mai bun dintre oamenii pe care i-am cunoscut în viaţa mea, continuă ea. O să ne mai vedem, o să vorbim, nu-i aşa? Promiteţi-mi! Nu sunt pianistă, în ceea ce mă priveşte nu mai rătăcesc şi, în prezenţa dumneavoastră, n-o să mai cânt sau să vorbesc despre muzică.

Când intrară în casă şi Starţev văzu acolo, la lumina de seară, faţa ei şi ochii trişti, plini de recunoştinţă, aţintiţi întrebători asupra lui, simţi cum cade pradă neliniştii şi îşi zise din nou: „Ce bine că nu m-am însurat atunci.“

Începu să-şi ia rămas bun.

— Nu aveţi niciun drept roman să plecaţi înainte de cină, spuse Ivan Petrovici, conducându-l. Este total neaşteptat, venind din partea dumneavoastră. Ei, hai, arată! spuse el în antreu spre Pava.

Pava, care nu mai era un copil, ci un tânăr cu mustăţi, luă poza cu mâna ridicată şi spuse cu o voce tragică:

— Mori, nefericito!

Toate acestea îl iritară pe Starţev. Urcând în trăsură şi privind spre casa şi livada întunecate care îi fuseseră aşa de dragi şi scumpe odinioară, îşi aduse aminte, deodată, de tot – şi de romanele Verei Iosifovna, şi de interpretarea zgomotoasă a lui Kotik, şi de spiritele lui Ivan Petrovici, şi de poza tragică a lui Pava, şi se întrebă dacă cei mai talentaţi oameni din oraş sunt aşa de lipsiţi de talent, atunci cum o fi oraşul?

Peste trei zile Pava aduse o scrisoare de la Ekaterina Ivanovna.

„Nu veniţi pe la noi. De ce? Mă tem că v-aţi schimbat părerea faţă de noi; mă tem şi mi-e groază numai când mă gândesc la asta. Liniştiţi-mă, veniţi şi spuneţi că totul e aşa cum trebuie să fie. Trebuie neapărat să vă vorbesc. A dumneavoastră, E.T.“

Citi scrisoarea aceasta, se gândi şi-i spuse lui Pava:

— Spune-i, dragul meu, că azi nu pot veni, sunt foarte ocupat. O să vin, spune aşa, peste vreo trei zile.

Dar trecură cele trei zile, trecu o săptămână, şi tot nu se duse. Cumva, trecând pe lângă casa Turkinilor, îşi aminti că ar trebui să intre în casă pentru un minut măcar, dar se gândi şi... nu intră.

Şi de-atunci nu se mai duse niciodată la Turkini.

V

Au mai trecut câţiva ani. Starţev s-a îngrăşat şi mai tare, a devenit bine făcut, respiră cu greutate şi înaintează deja trăgându-şi capul pe spate. Când el, grăsun, roşu, merge în trăsura lui trasă de cei trei cai cu zurgălăi şi Panteleimon, şi el grăsun şi roşu, cu ceafa groasă, stă pe capră întinzând în faţă mâinile drepte, ca de lemn, şi le strigă celor de pe drum „Ţiiiine dreaptaaa!“, tabloul este impresionant, şi parcă pe stradă nu trece un om, ci un zeu păgân. În oraş are o clientelă numeroasă, nici nu putea să-şi tragă sufletul, deja are o moşie şi două case în oraş, a mai pus ochii şi pe a treia, mai bine văzută, şi, când la Societatea de credit mutual se vorbeşte despre vreo casă scoasă la vânzare, se duce fără nicio ceremonie la casa aceea şi, trecând prin toate camerele, fără să acorde atenţie femeilor dezbrăcate şi copiilor care îl privesc cu uimire şi cu groază, împunge cu bastonul în toate uşile şi zice:

— Acesta este cabinetul? Acesta este dormitorul? Dar aici ce este?

Şi, făcând asta, respiră greu ştergându-şi sudoarea de pe frunte.

Are multe treburi, dar nu renunţă la locul de la zemstvă; avariţia a pus stăpânire pe el, vrea să facă totul şi aici, şi acolo. La Dialij şi în oraş i se spune pur şi simplul Ionîci. „Unde se duce Ionîci?“ Sau: „Nu ar trebui să-l chemăm la un consiliu pe Ionîci?“

Probabil pentru că gâtul i s-a umplut de grăsime, vocea i s-a schimbat, a devenit subţire şi tăioasă. Şi firea i s-a schimbat: a devenit mai dificil, mai iritabil. Când îşi consultă bolnavii, de obicei se supără, bate nerăbdător cu bastonul în podea şi strigă cu vocea lui neplăcută:

— Vă rog să răspundeţi numai la întrebări! Nu mai vorbiţi!

E singur. E mereu plictisit, nu-l interesează nimic.

Cât timp va trăi la Dialij, iubirea pentru Kotik rămâne singura lui bucurie şi, probabil, şi ultima. Seara joacă vist la club şi mai apoi cinează singur la o masă mare. Este servit de valetul Ivan, cel mai bătrân şi mai respectuos, i se aduce Lafite no. 17 şi deja toţi şi intendentul clubului, şi bucătarul, şi

valetul – ştiu ce îi place şi ce nu, încearcă din toate puterile să-i facă pe plac, că altfel, Doamne fereşte, acum se mânie şi începe să bată cu bastonul în podea.

Când ia cina, din când în când se întoarce şi se amestecă în vreo conversaţie:

— Despre ce vorbiţi? A? Cine?

Şi când se întâmplă, în apropiere, la vreo masă, să aducă cineva vorba despre Turkini, întreabă:

— Despre care Turkini vorbiţi? Despre cei a căror fată cântă la pian?

Asta e tot ce se poate spune despre el.

Dar Turkinii? Ivan Petrovici nu a îmbătrânit, nu s-a schimbat deloc şi face ca odinioară pe spiritualul şi povesteşte anecdote; Vera Iosifovna le citeşte musafirilor romanele cu aceeaşi plăcere, cu o simplitate plină de sinceritate. Iar Kotik cântă la pian în fiecare zi, vreo patru ore. A îmbătrânit vizibil, boleşte mereu şi în fiecare toamnă se duce cu mama în Crimeea. Când le conduce la gară, Ivan Petrovici, când porneşte trenul, îşi şterge lacrimile şi strigă:

— Mergeţi cu bine, vă rog!

Şi fâlfâie batista.

1897-1898

6 Din poezia Elegie (1822), de A.A. Delvig.

7 „Spuneţi să ni se servească ceaiul“ (fr. în original).

8 Cântec de dragoste popular rus, „Surceaua“.

9 Citat aproximativ din poezia Noaptea (1823), de A.S. Pușkin: „Vocea mea e pentru tine și blândă, și languroasă...“

10 A.F. Pisemski (1821-1881), scriitor rus.

11 Evanghelia după Ioan, 5:28.

12 Bancnote de una sau trei ruble.

Doamna cu căţelul

I

Se spunea că pe faleză a apărut un personaj nou: o doamnă cu căţelul. Dmitri Dmitrici Gurov, care se afla la Ialta deja de două săptămâni şi care se obişnuise aici, începu şi el să fie interesat de noile personaje. Pe când se afla în pavilionul lui Verne, văzu cum pe chei trece o doamnă tânără, o blondă mică de statură, cu beretă; în spatele ei alerga un mic şpiţ.

Şi după aceea el o întâlni în parcul oraşului şi în scuar, de câteva ori pe zi. Se plimba singură, purtând aceeaşi beretă şi însoţită de şpiţul ei alb; nimeni nu ştia cine este şi o numeau pur şi simplu aşa, „doamna cu căţelul“.

„Dacă este aici fără soţ şi fără cunoştinţe“, îşi imagina Gurov, „atunci n-ar fi nimic nepotrivit în a face cunoştinţă cu ea.“

El încă nu împlinise patruzeci de ani, dar avea deja o fată de doisprezece şi doi fii la gimnaziu. Fusese căsătorit de timpuriu, pe când era încă student în anul al doilea, şi acum soţia i se părea aproape de două ori mai mare ca el. Era o femeie înaltă, cu sprâncene de culoare închisă, dreaptă, impozantă, serioasă şi, cum îşi spunea singură, cu idei. Ea citea mult, în scrisori nu folosea semnul tare[13], îi spunea soţului nu Dmitri, ci Dimitri, iar el o considera, în secret, limitată, cu vederi înguste, lipsită de eleganţă, se temea de ea şi nu-i plăcea să stea acasă. Începuse de mult s-o înşele, o înşela des şi, probabil, de aceea avea aproape mereu o părere proastă despre femei, iar când în prezenţa lui se vorbea despre ele, le spunea pur şi simplu aşa:

— Sunt o rasă inferioară!

I se părea că învăţase destule din experienţa amară pentru a le numi cum dorea, şi totuşi, fără această „rasă inferioară“ nu putea să trăiască nici două zile. În societatea bărbaţilor se plictisea, nu se simţea în largul său, nu era prea vorbăreţ, era indiferent, dar când se afla în mijlocul femeilor, se simţea liber şi ştia cum să-şi aleagă vorbele în faţa lor şi cum să se poarte; şi era chiar uşor să tacă alături de ele. În înfăţişarea lui, în caracter, în întreaga lui fire era ceva atrăgător, inefabil care le atrăgea pe femei, le ademenea; ştia asta şi era el însuşi atras de un fel de energie spre ele.

Experienţa bogată – de fapt, o experienţă amară – îl învăţase de timpuriu că orice apropiere care, iniţial diversifică atât de plăcut viaţa şi pare o aventură drăguţă şi uşoară pentru oamenii cuviincioşi, mai ales pentru moscoviţi, care sunt mai greoi, mai nehotărâţi, se va transforma inevitabil într-o problemă adevărată, extrem de complicată şi, în cele din urmă, situaţia va deveni insuportabilă. Dar la fiecare rendez-vous cu o femeie interesantă experienţa aceasta, cum-necum, îi dispărea din minte şi dorea numai să trăiască, şi totul i se părea aşa de uşor şi de amuzant.

Şi uite, odată, spre seară, mânca în parc, iar doamna cu beretă se apropie încet, pentru a se aşeza la masa vecină. Expresia ei, mersul, rochia, coafura îi spuneau că face parte dintr-o societate cuviincioasă, că e măritată, e pentru prima dată la Ialta şi e singură, se plictiseşte aici... În povestirile despre murdăria moravurilor locale este mult neadevăr, el le dispreţuia şi ştia că majoritatea acestor povestiri sunt făcute de oameni care ar fi păcătuit cu plăcere dacă ar fi fost în stare s-o facă, dar, când doamna se aşează la masa învecinată, la trei paşi de el, îşi aduse aminte de aceste povestiri referitoare la prăzile uşoare, la călătoriile în munţi şi un gând ispititor despre o relaţie trecătoare, scurtă, despre o aventură cu o femeie necunoscută căreia nu-i ştii numele şi prenumele, puse deodată stăpânire pe el.

Îl chemă blând pe şpiţ spre el şi, când el veni, îl ameninţă cu degetul. Şpiţul începu să mârâie. Gurov îl ameninţă din nou.

Doamna îi aruncă o privire şi imediat îşi plecă ochii.

— Nu muşcă, spuse ea şi roşi.

— Pot să-i dau un os? Şi când ea dădu din cap afirmativ, el întrebă amabil: Aţi venit de mult la Ialta?

— De vreo cinci zile.

— Iar eu bântui pe aici deja de două săptămâni.

Un moment de tăcere.

— Timpul trece repede, iar aici e atâta plictiseală! spuse ea fără să-l privească.

— E tare plăcut să spui că aici e plictisitor. Omul nostru locuieşte undeva la Beliov sau la Jizdra şi nu se plictiseşte, dar, cum vine aici, începe: „Ah, ce plictiseală! Ah, ce praf!“ Ai impresia că el a venit din Grenada.

Ea începu să râdă. După aceea amândoi continuară să mănânce în tăcere, ca nişte străini; dar după masă porniră alături – şi începu o discuţie amuzantă, uşoară, a unor oameni lipsiţi de obligaţii, mulţumiţi, cărora prea puţin le păsa de locul către care se îndreptau sau despre ce vorbeau. Se plimbau şi vorbeau despre cât de ciudat este luminată marea; apa avea o culoare liliachie aşa de moale şi de caldă, deasupra căreia se întindea o fâşie aurie reflectată de lună. Vorbeau despre cât de grozavă e zăpuşeala după o zi caniculară. Gurov povestea că e din Moscova, de formaţie filolog, dar că lucrează la o bancă; cândva se pregătise să cânte într-o operă particulară, dar renunţase, are la Moscova două case... Iar el află de la ea că a crescut la Petersburg, dar s-a căsătorit la S., unde locuieşte deja de doi ani, că va mai sta la Ialta încă o lună şi poate că va veni soţul după ea, pentru că şi el vrea să se odihnească. Nu putea explica deloc unde lucra soţul ei, la administraţia gubernială sau la administraţia zemstvei guberniale, lucru care lui i se păru foarte amuzant. Şi Gurov mai află că o cheamă Anna Sergheevna.

După aceea, în cameră, se gândi la ea, la faptul că mâine ea se va întâlni probabil cu el. Aşa trebuia să fie. Când se băgă în pat, îşi aduse aminte că, până nu demult, fusese la institut, învăţase, aşa cum se întâmpla acum cu fiica lui, îşi aduse aminte câtă lipsă de curaj, de cizelare era în râsul ei când vorbea cu un necunoscut; probabil era singură pentru prima dată în viaţă,

într-o asemenea situaţie, când este curtată, este privită şi oamenii îi vorbesc având un singur scop, pe care nu se poate să nu-l intuiască şi ea. Îşi aduse aminte de gâtul ei fin, subţire, de ochii frumoşi, cenuşii.

„Totuşi are ceva demn de milă“, îşi spuse el şi începu să pirotească.

II

Trecu o săptămână de când se cunoscuseră. Era o zi de sărbătoare. În camere era sufocant, dar afară praful era ridicat de vânt, pălăriile erau luate pe sus. Toată ziua ar fi vrut să bea şi Gurov se duse de multe ori în pavilion şi-i oferi Annei Sergheevna ba apă cu sirop, ba îngheţată. Nu aveau unde să se ducă.

Seara, când se mai linişti puţin vremea, porniră spre faleză să vadă cum vine vaporul. Pe chei era multă lume ieşită la plimbare; veniseră să întâmpine pe cineva, aveau buchete în mâini. Şi imediat îţi săreau în ochi două particularităţi ale vestimentaţiei mulţimii de la Ialta: doamnele în vârstă erau îmbrăcate ca domnişoarele şi erau mulţi generali.

Din cauza mării agitate vaporul sosise târziu, când soarele apusese deja, şi, înainte de a veni spre dig, ea se învârtise multă vreme pe acolo. Anna Sergheevna privi cu lornionul vaporul şi pasagerii, parcă ar fi căutat printre ei cunoştinţe, iar când se întoarse spre Gurov ochii îi străluceau. Ea vorbea mult şi întrebările ei erau scurte, uitând imediat despre ce întrebase; până când îşi pierdu lornionul în grămada de oameni.

Mulţimea elegantă se risipise, nu se mai vedea nimeni, vântul se potolise de tot, dar Gurov şi Anna Sergheevna stăteau de parcă aşteptau să vadă dacă nu mai coboară oare cineva de pe vapor. Anna Sergheevna tăcea de-acum şi mirosea nişte flori, fără a se uita la Gurov.

— Spre seară vremea s-a îndreptat, spuse el. Unde să mergem acum? Oare nu ar trebui să ne ducem undeva?

Ea nu răspunse nimic.

Atunci el o privi fix şi deodată o îmbrăţişă şi o sărută pe gură şi dinspre ea veni un miros de flori; imediat el se uită speriat în jur; oare nu i-a văzut cineva?

— Să mergem la dumneavoastră... spuse el încet.

Şi porniră amândoi cu paşi repezi.

În camera ei era zăpuşeală, mirosea a parfumul pe care-l cumpărase într-un magazin japonez. Gurov, privind-o acum, îşi spuse: „De câte feluri de întâlniri nu ai parte în viaţă!“ Din trecut îi rămăsese numai o amintire despre femeile fără grijă, generoase şi vesele datorită iubirii, recunoscătoare lui pentru fericire, deşi aşa de scurtă; şi despre cele, ca de exemplu soţia lui, care iubeau fără sinceritate, cu prea multă vorbărie, manierat, cu istericale, cu o asemenea expresie de parcă nu ar fi fost vorba de iubire, de patimă, ci de ceva mai însemnat; şi îşi aminti de vreo două, trei femei, foarte frumoase, dar reci, cărora le apăruse deodată pe chip o expresie de pradă, dorinţa încăpăţânată de a lua, de a smulge de la viaţă mai mult decât poate ea da, şi ele nu mai erau la prima tinereţe, erau capricioase, nechibzuite, autoritare, femei deloc inteligente, iar când Gurov le poseda, frumuseţea lor îi stârnea ură, şi dantelele de pe lenjeria lor i se păreau atunci ca nişte solzi.

Dar acum iată, din nou acea lipsă de curaj, stângăcie a tinereţii lipsite de experienţă, un sentiment de stinghereală; şi mai era impresia de panică, de parcă cineva ar fi bătut deodată la uşă. Anna Sergheevna, această „doamnă cu căţelul“, se purta cumva deosebit în clipele acestea ale căderii ei, cu mare seriozitate, cu mare rigoare, aşa părea, şi asta era ciudat şi nepotrivit. Trăsăturile feţei i se lăsară, se ofiliră, părul lung îi atârna trist de o parte şi de alta a feţei, rămăsese pe gânduri într-o poziţie plină de întristare, ca o păcătoasă dintr-un tablou vechi.

— Nu e bine, spuse ea. Acum, dumneavoastră, sunteţi cel dintâi care nu mă respectă.

Pe masa din cameră se afla un pepene verde. Gurov îşi tăie o bucăţică şi începu să mănânce tacticos. Petrecură, în tăcere, cel puţin jumătate de oră.

Anna Sergheevna era impresionantă, dădea impresia de curăţenie a unei femei ordonate, naive, care trăise puţin; lumânarea stingheră ce ardea pe masă abia îi lumina faţa, dar se vedea că în sufletul ei se dă o luptă.

— De ce aş înceta să te respect? întrebă Gurov. Nici tu nu ştii ce spui.

— Să mă ierte Dumnezeu! spuse ea şi ochii i se umplură de lacrimi. Este îngrozitor.

— Parcă te justifici.

— De ce să mă justific? Sunt o femeie rea, josnică, mă dispreţuiesc şi nu mă gândesc la justificare. Nu pe soţ l-am înşelat, ci pe mine. Şi nu numai acum, de mult mă înşel. Poate că soţul meu este un om cinstit, bun, dar este un lacheu! Când m-am căsătorit cu el aveam douăzeci de ani, eram chinuită de curiozitate, voiam ceva mai bun; doar există, îmi spuneam, şi o altfel de viaţă. Voiam să trăiesc şi eu puţin! Să trăiesc şi să trăiesc... Mă ardea curiozitatea... dumneavoastră nu înţelegeţi asta, dar, mă jur pe Dumnezeu, nu mai puteam stăpâni ce mi se întâmpla, nu mă mai puteam înfrâna, i-am spus soţului şi am venit aici... Şi aici am tot mers ca nebună, ca într-un delir... şi uite, am devenit o femeie trivială, o cârpă pe care oricine o poate dispreţui.

Gurov deja se plictisise să asculte, îl irita tonul naiv, căinţa aceasta, aşa de neaşteptată şi de nepotrivită; dacă nu ar fi avut lacrimi în ochi, ar fi crezut că ea glumeşte şi că joacă teatru.

— Nu înţeleg, spuse el încet, ce doreşti?

Ea îşi ascunse faţa la pieptul lui şi se lipi de el.

— Vă rog să mă credeţi, vă rog să mă credeţi... spuse ea. Îmi place o viaţă cinstită, curată, mi-e silă de păcat, nici eu nu ştiu ce fac. Oamenii simpli spun: m-a împins Necuratul. Şi eu pot să spun acum despre mine că Necuratul m-a împins.

— Ajunge, ajunge... mormăi el.

El îi privi ochii nemişcaţi, speriaţi, o sărută, îi vorbi încet şi tandru şi ea se mai linişti puţin şi veselia îi reveni; amândoi începură să râdă.

După aceea, când ieşiră, nu mai era nici ţipenie pe chei, oraşul cu chiparoşii săi avea o înfăţişare moartă, dar marea încă era gălăgioasă şi se lovea de mal; o barcă se legăna pe valuri şi pe ea moţăia slab un felinar.

Găsiră un birjar şi porniră spre Oreanda.

— Acum, jos, în antreu, am aflat numele tău: pe plăcuţă scria von Diederitz, spuse Gurov. Soţul tău e german?

— Nu, se pare că bunicul lui a fost german, el e rus.

La Oreanda au stat pe o bancă, în apropierea bisericii, au privit în jos spre mare şi au tăcut. Ialta abia se mai vedea prin pâcla dimineţii, pe culmile munţilor se aflau neclintiţi nori albi. Frunzele copacilor nu se mişcau, cicadele ţârâiau şi vuietul monoton, surd al mării, care se auzea de jos, vorbea despre linişte, despre somnul cel veşnic care ne aşteaptă. Aşa vuia acolo, jos, şi când aici nu existau nici Ialta, nici Oreanda, vuieşte şi acum şi o să mai vuiască aşa, la fel de nepăsător şi de surd, când noi n-o să mai fim. Şi în permanenţa aceasta, în indiferenţa totală faţă de viaţă şi de moarte a fiecăruia dintre noi se ascunde, poate, garanţia mântuirii noastre eterne, a mişcării neîntrerupte a vieţii pe pământ, a perfecţiunii neîntrerupte. Stând alături de o femeie tânără, care în zori i se părea aşa de frumoasă, liniştit şi fermecat la vederea acestui cadru de basm – mare, munţi, cerul larg –, Gurov se gândea la faptul că, adevărat, dacă stai să te gândeşti, totul este frumos în lumea aceasta, totul, exceptând ceea ce facem noi şi ce gândim noi când ne îndepărtăm de scopurile înalte ale existenţei noastre, de demnitatea noastră umană.

Se apropie un om, probabil un paznic, îi privi pe cei doi şi plecă. Şi acest detaliu i se părea aşa de misterios, dar tot frumos. Se vedea că venise vaporul de la Feodosia, luminat de aurora dimineţii, de-acum fără lumini.

— E rouă pe iarbă, spuse Anna Sergheevna după o pauză.

— Da. E timpul să ne întoarcem acasă.

Revenire în oraş.

După aceea în fiecare amiază se întâlneau pe chei, luau micul dejun împreună, luau prânzul, se plimbau, admirau marea. Ea se plângea că doarme prost şi că inima îi bate neliniştită, punea aceleaşi întrebări, tulburată ba de gelozie, ba de groaza că el nu o respectă suficient. Şi adesea, în scuar sau în parc, când nu se afla nimeni în preajma lor, el o trăgea pe neaşteptate spre sine şi o săruta pătimaş. Trândăvia perfectă, săruturile acestea ziua în amiaza mare, cu privitul pe furiş şi groaza să nu fie văzuţi de cineva, arşiţa, mirosul mării şi perindarea permanentă în faţa ochilor a unor oameni trândavi, eleganţi, sătui, parcă îl transfigurară; îi vorbea Annei Sergheevna despre cât de frumoasă e, cât de ispititoare, era nestăpânit de pătimaş, nu o lăsa singură niciun pas, iar ea cădea adesea pe gânduri şi tot îl ruga să recunoască faptul că nu o respectă, că nu o iubeşte deloc, ci vede în ea numai o femeie decăzută. Aproape în fiecare seară, mai târziu, se duceau undeva în afara oraşului, la Oreanda sau la cascadă; şi plimbarea era reuşită, impresiile erau, invariabil, minunate, măreţe.

Aşteptau sosirea soţului. Dar veni o scrisoare de la el în care anunţa că s-a îmbolnăvit de ochi şi o implora pe soţie să vină cât mai repede acasă. Anna Sergheevna se grăbi să plece.

— Este bine că plec, îi spuse lui Gurov. Este destinul.

El o conduse la trăsura în care urma să călătorească. Merseră toată ziua. Când se urcă în vagonul trenului expres şi când se auzi al doilea clopoţel, îi spuse:

— Lăsaţi-mă să vă mai privesc o dată... Vă mai privesc o dată. Uite aşa.

Nu plângea, dar era tristă, parcă era bolnavă, iar chipul îi tremura.

— O să mă gândesc la dumneavoastră... o să-mi aduc aminte, spuse. Domnul să vă aibă în pază, rămâneţi cu bine. Nu mă uitaţi. O să ne luăm adio pentru totdeauna, aşa trebuie, pentru că nu ar trebui să ne mai vedem. Mă rog, Domnul să vă aibă în pază.

Trenul porni repede, luminile lui dispărură în curând şi peste un minut nu se mai auzea niciun zgomot, parcă totul se pusese de-acord să curme cât mai repede această uitare, această nebunie. Şi, rămas singur pe peron şi privind în depărtarea întunecată, Gurov auzea ţârâitul cosaşilor şi huruitul firelor de telegraf cu sentimentul că tocmai se trezise. Şi se gândea că, uite, avusese loc o altă întâmplare sau aventură, se încheiase şi ea şi acum a rămas numai amintirea... Era tulburat, trist, şi avea un sentiment uşor de căinţă; doar femeia aceasta tânără cu care nu se va mai vedea niciodată nu a fost fericită cu el; el fusese prietenos cu ea şi pătimaş, şi totuşi, în relaţia cu ea, în tonul lui şi în alintări simţise o urmă de ironie, un dispreţ grosolan de bărbat fericit care, mai mult, era şi aproape de două ori mai mare ca ea. Tot timpul ea spunea că el era bun, neobişnuit şi înălţător; era evident că ea îl vedea pe el nu aşa cum era în realitate, prin urmare, o păcălise involuntar...

Aici, la gară, deja mirosea a toamnă, seara era răcoroasă.

„E timpul să pornesc şi eu spre nord, îşi spuse Gurov pe peron. E timpul!“

III

Casa de la Moscova era pregătită de iarnă, se aprindea focul, iar dimineaţa, când copiii se pregăteau să se ducă la gimnaziu, era întuneric, şi doica aprindea pentru scurtă vreme lumina. Deja veniseră gerurile. Când vine prima zăpadă, în prima zi de mers cu sania, e plăcut să vezi pământul alb, acoperişurile albe, respiri uşor, frumos, şi, în acest timp, îţi aduci aminte de anii tinereţii. Teii şi mestecenii bătrâni, albi de promoroacă, au o expresie bonomă, sunt mai aproape de suflet decât chiparoşii şi palmierii şi în preajma lor nu-ţi vine să te gândeşti la munţi şi la mare.

Gurov era moscovit, reveni la Moscova într-o zi frumoasă, geroasă, iar când îşi puse haina de blană şi mănuşile călduroase şi se plimbă pe Petrovka, şi când sâmbătă seara auzi sunetul zurgălăilor, călătoria recentă şi locurile în care fusese îşi pierdură pentru el tot farmecul. Încet-încet se lăsă cuprins de

viaţa moscovită, citea deja cu aviditate câte trei ziare pe zi, deşi spunea că nu citeşte ziare moscovite din principiu. Fusese atras de restaurante, cluburi, de banchete, jubileuri şi deja era măgulit că vin pe la el avocaţi cunoscuţi şi artişti şi că la clubul medicilor joacă şi el cărţi cu un profesor. Acum îşi putea permite să mănânce o porţie întreagă de scrumbie la tavă...

O să mai treacă o lună şi Anna Sergheevna, i se părea lui, o să se piardă în amintire ca un fum şi numai din când în când o să-i apară în vis, cu zâmbetul emoţionant, cum îi apăruseră şi altele. Dar trecu mai mult de o lună, veni iarna adevărată şi în amintire totul era clar, de parcă îşi luase rămas-bun de la Anna Sergheevna abia ieri. Şi amintirile se aprindeau din ce în ce mai tare. Fie că în cabinetul lui răzbăteau în liniştea de ieri vocile copiilor care îşi pregăteau lecţiile, fie că asculta o romanţă, sau orga la un restaurant, ori auzea viscolul urlând în şemineu, deodată, totul îi apărea în amintire: şi ce se întâmplase pe dig, şi dimineaţa înnegurată din munţi, şi vaporul de la Feodosia, şi sărutările. Mergea multă vreme prin cameră şi-şi aducea aminte, şi zâmbea, şi mai apoi amintirile i se transformau în visări, şi în minte trecutul i se amesteca adesea cu viitorul. Anna Sergheevna nu-i apărea doar în vis, ci-l însoţea pretutindeni, ca o umbră. Cu ochii închişi, o vedea ca aievea şi i se părea mai frumoasă, mai tânără şi mai delicată decât era; şi el părea mai bun decât fusese atunci, la Ialta. Seara ea îl privea din bibliotecă, din şemineu, dintr-un colţ, îi auzea răsuflarea, foşnetul moale al hainelor. Afară petrecea din priviri femei, căuta să vadă dacă nu e vreuna care să semene cu ea...

Şi deja îl chinuia dorinţa de a împărtăşi cuiva amintirile. Dar acasă nu avea cum să vorbească despre iubirea sa, iar afară nu avea cu cine. Că doar nu era să o facă în prezenţa altor locatari sau la bancă. Şi despre ce să vorbească? Oare atunci chiar a iubit? Oare a fost ceva frumos, poetic sau moralizator, sau pur şi simplu era ceva neobişnuit în relaţia lui cu Anna Sergheevna? Şi putea să vorbească la nesfârşit despre iubire, despre femei, şi nimeni nu bănuia ce ascundeau de fapt vorbele lui, numai soţia îşi ridica sprâncenele negre şi zicea:

— Dimitri, ţie nu ţi se potriveşte deloc rolul de fante.

Odată, noaptea, când ieşea de la clubul medicilor cu amicul său, un funcţionar, nu se abţinu şi spuse:

— Dacă aţi şti ce femeie încântătoare am cunoscut la Ialta!

Funcţionarul se urcă în sanie şi porni, dar deodată se întoarse şi strigă:

— Dmitri Dmitrici!

— Ce-i?

— Mai devreme aţi avut dreptate: nisetrul ăla avea un iz!

Cuvintele acestea, aşa de banale, nu se ştie de ce, îl indignară pe Gurov, i se părură umilitoare, pângăritoare. Ce moravuri sălbatice, ce mutre! Ce nopţi agitate, ce zile neinteresante, plictisitoare! Jocul neobosit de cărţi, înfulecatul, beţia, aceleaşi discuţii despre acelaşi lucru. Treburi inutile şi discuţii inutile care mănâncă cea mai mare parte din timp, cele mai bune energii şi, în cele din urmă, avem de-a face numai cu o viaţă bearcă, fără aripi, cu un fleac, şi îţi dai seama că nu mai ai cum să scapi sau să fugi, nu-ţi mai rămân decât casa de nebuni sau batalioanele disciplinare!

Gurov nu dormi toată noaptea şi se indignă, iar mai apoi toată ziua avu o migrenă. Şi în nopţile următoare dormi rău, tot stătea în pat şi se gândea sau mergea dintr-un colţ în altul. Se săturase de copii, se săturase de bancă, nu mai voia să iasă nicăieri, să vorbească despre nimic.

În decembrie, de sărbători, se pregăti de drum şi-i spuse soţiei că se duce la Petersburg să intervină pentru un tânăr, apoi plecă la S. De ce? Nici el nu ştia prea bine. Voia să se vadă cu Anna Sergheevna şi să-i vorbească puţin, să stabilească o întâlnire, dacă se poate.

Ajunse în S. dimineaţă şi luă cea mai bună cameră din hotel, unde toată podeaua era acoperită cu un postav soldăţesc cenuşiu, iar pe masă zăcea o călimară prăfuită şi cenuşie, cu un călăreţ care, în mâna ridicată, ţinea o pălărie, în timp ce capul îi era spart. Portarul îi spuse tot ce avea nevoie să ştie: von Diederitz locuieşte pe strada Staro-Goncearnaia, în casa personală, asta nu e departe de hotel, trăieşte bine, îmbelşugat, are caii săi, toată lumea îl ştie în oraş. Portarul aşa îi spuse: Dîdîriţ.

Fără să se grăbească, porni spre Staro-Goncearnaia, să căute casa. În faţa casei se afla un gard, cenuşiu, lung, prins în cuie.

„Îţi vine s-o iei la goană când vezi un asemenea gard“, îşi spuse Gurov, privind când la ferestre, când la gard.

Îşi imagina: azi nu e zi de audienţe şi soţul, probabil, e acasă. Dar tot aia era, ar fi fost lipsit de tact să intre în casă şi să-i tulbure. Dacă ar fi trimis un bileţel, poate că el va nimeri în mâinile soţului şi atunci totul s-ar duce de râpă. Cel mai bine era să se bazeze pe ocazie. Şi el tot mergea pe stradă dând ocol gardului şi aştepta această ocazie. Văzu cum intră pe poartă un cerşetor şi asupra lui se năpustiră câinii, mai apoi, peste o oră, auzi cântându-se la pian şi sunetele ajungeau până la el, slabe, neclare. Probabil Anna Sergheevna cânta. Uşa principală se deschise deodată şi văzu ieşind o bătrână, iar în urma ei alerga şpiţul alb, cunoscut. Gurov voi să cheme câinele, dar începu să-i bată inima cu putere şi, de emoţie, nu putu să-şi amintească numele animalului.

Tot umbla şi începea din ce în ce mai tare să urască gardul cenuşiu şi chiar se gândea iritat că Anna Sergheevna uitase de el şi, poate, deja se distrează cu altul, şi că asta este aşa de firesc în situaţia unei femei tinere care este obligată să privească gardul acesta de dimineaţa până seara. Reveni în camera de hotel şi stătu multă vreme pe canapea, fără să ştie ce să facă, luă masa de prânz, mai apoi dormi mult.

„Ce stupid şi chinuitor este totul“, îşi spuse după ce se trezi şi privi ferestrele întunecate; era deja seară. „Uite, şi am mai şi dormit atât, nu se ştie de ce. Ce o să fac acum, noaptea?“

Stătea pe patul acoperit cu o cuvertură ieftină cenuşie, parcă ar fi fost de spital, şi se tachina necăjit: „Aşa-ţi trebuie dacă ai vrut-o pe doamna cu căţelul... Aşa-ţi trebuie dacă ai vrut aventură... Uite, atunci stai aici.“

Încă de dimineaţă, la gară, îi sărise în ochi un afiş cu litere foarte mari: se juca pentru prima dată „Gheişa“. Îşi aduse aminte de asta şi se duse la teatru.

„E foarte posibil să se ducă şi ea la primele reprezentaţii“, îşi spuse.

Teatrul era plin. Şi aici, ca de regulă în toate teatrele din provincie, era o negură în partea superioară a lustrei, mare agitaţie şi gălăgie la galerie; în primul rând, înainte de începerea reprezentaţiei, se aflau fanţii locali, cu mâinile la spate; şi aici, în loja guvernatorului, pe locul de onoare, se afla fata guvernatorului, cu o boa, iar guvernatorul însuşi se ascundea modest în spatele draperiei, văzându-i-se numai mâinile; cortina se legăna, orchestra îşi acordă vreme îndelungată instrumentele.

Intră şi Anna Sergheevna. Se aşeză în rândul al treilea şi, când Gurov o privi, inima i se strânse şi îşi dădu seama fără ezitare că în lumea asta nu există un alt om mai apropiat, mai scump şi mai important; ea, pierdută în mulţimea de provinciali, femeia aceasta mică, deloc remarcabilă, cu un lornion vulgar în mână, îi umpluse acum toată viaţa, era tristeţea, bucuria, singura lui fericire pe care şi-o dorea; şi în sunetele orchestrei proaste, ale unor viori amărâte de provincie, se gândea la cât e ea de frumoasă. Se gândea şi visa.

Împreună cu Anna Sergheevna intră şi se aşeză alături un tânăr cu nişte favoriţi mici, foarte înalt, adus de spate; la fiecare pas dădea din cap şi părea că face mereu plecăciuni. Probabil era soţul pe care atunci, la Ialta, într-un acces de sentimente dureroase, îl numise lacheu. Şi, într-adevăr, în silueta lui lungană, în favoriţi, în chelia mică era ceva de lacheu, modest; el zâmbea dulce, iar la butonieră îi strălucea un fel de insignă ştiinţifică, ca un număr de lacheu.

În prima pauză soţul ieşi să fumeze, ea rămase în fotoliu. Gurov, care stătea şi el la parter, se apropie de ea şi spuse cu o voce tremurătoare, zâmbind forţat:

— Bună seara.

Ea îi aruncă o privire şi păli, mai apoi se uită din nou cu groază, fără să-şi creadă ochilor, şi-şi strânse tare în mâini evantaiul şi lornionul, evident, ţinându-se cu firea să nu leşine. Amândoi tăceau. Ea stătea jos, el stătea în picioare, speriat de tulburarea ei, fără să se decidă să ia loc alături. Începură să cânte viorile şi flautul care se acordau, i se făcu teamă, i se părea că sunt priviţi din toate lojile. Dar uite, ea se ridică şi porni spre ieşire; el se duse după ea şi amândoi mergeau tulburaţi, pe coridoare, pe scări, ba urcând, ba

coborând, şi în faţa ochilor lor treceau oameni în uniforme de judecători, de profesori şi de funcţionari, şi toţi aveau insigne; treceau prin faţa ochilor doamne, haine de blană în cuier, se simţea adiind un curent de aer împins de mirosul mucurilor de ţigări. Şi Gurov, căruia inima îi bătea foarte tare, îşi spuse: „O, Doamne! Şi ce rost au oamenii aceştia, orchestra aceasta...“

Şi în clipa aceasta îşi aminti că atunci seara, în gară, după ce o condusese pe Anna Sergheevna, îşi spusese că totul se terminase şi că nu se vor mai vedea niciodată. Dar ce mult mai era până la final!

Pe scara îngustă, posomorâtă, unde scria „Intrarea în amfiteatru“, ea se opri.

— Ce m-aţi speriat! spuse ea respirând greu, pălind din ce în ce mai tare, siderată. O, ce m-aţi mai speriat! Abia îmi mai trag sufletul. De ce aţi venit? De ce?

— Dar înţelegeţi, Anna, înţelegeţi... spuse el în şoaptă, grăbindu-se. Vă implor, înţelegeţi...

Ea îl privea cu groază, implorator, iubitor, îl privea fix pentru a-i reţine cât mai bine în memorie trăsăturile.

— Sufăr aşa de tare! continuă ea, fără să-l asculte. Tot timpul m-am gândit numai la dumneavoastră, m-au ţinut în viaţă numai gândurile la dumneavoastră. Şi voiam să uit, să uit, dar de ce, de ce aţi venit?

Mai sus, pe scară, doi elevi de gimnaziu fumau şi priveau în jos, dar lui Gurov îi era indiferent, el o trase spre el pe Anna Sergheevna şi începu să-i sărute faţa, gâtul, mâinile.

— Ce faceţi, ce faceţi? spuse ea îngrozită, îndepărtându-l. Am înnebunit amândoi. Plecaţi chiar azi, plecaţi acum... Vă implor pe tot ce am mai sfânt, vă implor... Vine cineva aici!

Venea cineva pe scara de sus.

— Trebuie să plecaţi... continuă Anna Sergheevna în şoaptă. Auziţi, Dmitri Dmitrici? O să vin la dumneavoastră, la Moscova. Nu am fost fericită, acum

sunt nefericită şi niciodată, niciodată n-o să fiu fericită! Vă rog, nu mă faceţi să sufăr şi mai mult! Vă jur, o să vin la Moscova. Dar acum, îndepărtaţi-vă de mine! Dragul meu, bunul meu, iubitul meu, să ne despărţim!

Ea îi strânse mâna şi începu să coboare repede, tot privind în urmă la el, şi după ochii ei se vedea că, într-adevăr, nu era fericită. Gurov mai stătu puţin, trase cu urechea, mai apoi, când totul se linişti, îşi căută haina şi plecă de la teatru.

IV

Şi Anna Sergheevna începu să vină la el la Moscova. La două, trei luni pleca de la S. şi-i spunea soţului că se duce să se consulte cu profesori referitor la boala sa femeiască, şi soţul credea şi nu credea. După ce sosea la Moscova, se oprea la „Slavianski bazar“ şi imediat trimitea la Gurov un om cu o şapcă roşie. Gurov se ducea la ea şi nimeni de la Moscova nu ştia despre asta.

Odată, el se duse aşa la ea într-o dimineaţă de iarnă (curierul fusese la el seara, dar nu-l găsise). Alături de el era fiica lui, pe care voia s-o conducă până la gimnaziu, era în drum. Cădea o lapoviţă cu fulgi mari.

— Acum sunt plus trei grade, dar totuşi ninge, îi spunea Gurov fiicei. Dar este cald numai la suprafaţa pământului, în straturile superioare ale atmosferei este o cu totul altă temperatură.

— Tată, dar de ce iarna nu există tunet?

Îi explică şi asta. El vorbea şi se gândea că, uite, se duce la întâlnire şi nimeni nu ştie de asta şi probabil că nici nu va afla nimeni vreodată. Avea două vieţi: una clară, văzută şi cunoscută de toţi cei care trebuia să o ştie, plină de adevăr convenţional şi de înşelătorie convenţională, care semăna

foarte bine cu viaţa cunoscuţilor şi a prietenilor săi, şi o alta care se desfăşura în secret. Şi, după un mers ciudat al lucrurilor, poate întâmplător, tot ce era important pentru el, interesant, necesar, în privinţa căruia era sincer şi nu se înşela, tot ce constituia esenţa vieţii sale se petrecea pe ascuns faţă de ceilalţi, în timp ce tot ce era pentru el o minciună, un înveliş în care se ascundea pentru a tăinui adevărul, cum erau, de exemplu, serviciul lui de la bancă, disputele de la club, „rasa inferioară“ a lui, mersul cu soţia la jubileuri – totul era la vedere. Şi, în funcţie de sine, îi judeca pe ceilalţi, nu credea ce vedea şi mereu suspecta fiecare om că ascunde o taină, după cum sub vălul nopţii se desfăşoară viaţa adevărată, cea mai interesantă. Fiecare existenţă personală se bazează pe o taină şi poate de aceea un om cult se străduieşte oarecum, aşa de nervos, să i se respecte secretul personal.

După ce-şi conduse fata la gimnaziu, Gurov o porni spre „Slavianski bazar“. Îşi lăsă haina de blană jos, urcă şi bătu încet la uşă. Anna Sergheevna, îmbrăcată în rochia lui favorită cenuşie, epuizată de drum şi de aşteptare, îl aştepta de aseară; ea, palidă, îl privea şi nu zâmbea şi, imediat ce el intră, i se aruncă la piept. De parcă nu s-ar fi văzut doi ani întregi, sărutul lor fu lung, nesfârşit.

— Ei, cum o mai duci acolo? întrebă el. Ce noutăţi mai sunt?

— Stai puţin, acum o să-ţi spun... Nu pot.

Nu putea vorbi, pentru că plângea. Îi întoarse spatele şi-şi duse batista la ochi.

„Ei, las’ să plângă puţin, deocamdată o să iau loc aici“, îşi spuse şi se aşeză în fotoliu.

După aceea el sună şi spuse să i se aducă ceai; şi mai apoi, când el îşi bea ceaiul, ea încă mai stătea în picioare, cu chipul spre fereastră... Ea plângea de tulburare, înţelegând dureros că viaţa lor este aşa de tristă; se văd numai în secret, se ascund de oameni ca nişte hoţi! Oare viaţa lor nu e distrusă?

— Ei, ajunge! spuse el.

Pentru el era evident că iubirea asta nu se va încheia curând, nici nu ştia când. Anna Sergheevna se legase din ce în ce mai puternic de el, îl adora, şi nu avea rost să-i spună că totul va trebui să aibă la un moment dat un sfârşit; iar ea nici nu ar fi crezut asta.

Se apropie de ea şi o apucă de umeri, pentru a o mângâia, pentru a glumi puţin şi, în acest timp, se văzu în oglindă.

Capul începuse să-i încărunţească. Şi i se păru ciudat că îmbătrânise aşa de tare în ultimii ani, se urâţise aşa de mult. Umerii pe care îşi sprijinise mâinile erau calzi şi tremurau. El simţea compătimire pentru viaţa aceasta, încă aşa de caldă şi de frumoasă, dar probabil destul de aproape de momentul în care va începe să pălească şi să se ofilească, ca şi viaţa lui. Pentru ce îl iubeşte ea aşa de tare? Mereu le părea femeilor altul decât cel care era, iar ele nu-l iubeau pe cel adevărat, ci pe omul pe care şi-l construiseră în imaginaţia lor şi pe care îl căutaseră cu atâta frenezie în viaţa lor; şi mai apoi, când îşi dădeau seama de greşeală, continuau să-l iubească.

Şi niciuna dintre ele nu a fost fericită cu el. Timpul trecea, el făcea cunoştinţă, se apropia de ele, se despărţea, dar niciodată nu iubise; asta fusese orice, numai iubire nu.

Şi numai acum, când părul începuse să-i albească, iubise şi el cum se cuvine, cu adevărat, pentru prima dată în viaţă.

Anna Sergheevna şi el se iubeau ca nişte oameni apropiaţi, ca nişte rude, ca soţul cu soţia, ca nişte prieteni delicaţi; li se părea că însăşi soarta îi destinase unul altuia şi era de neînţeles de ce el e însurat, iar ea e măritată; şi erau ca două păsări migratoare, un mascul şi o femelă care fuseseră prinşi şi puşi să trăiască în cuşti diferite. Îşi iertaseră unul altuia lucrurile de care se ruşinaseră în trecut, iertaseră tot din prezent şi simţeau că iubirea îi trădase pe amândoi.

Mai înainte, în clipele de tristeţe, el se liniştea prin tot felul de consideraţii ce-i veneau în minte; acum însă, nu-i mai ardea de consideraţii, simţea o mare compătimire, voia să fie sincer, delicat...

— Ajunge, draga mea, spuse el. Ai plâns puţin, foarte bine... Acum hai să stăm puţin de vorbă, să ne gândim.

După aceea multă vreme se sfătuiră, vorbiră despre cum să scape de nevoia aceasta de a se ascunde, de a înşela, de a trăi în oraşe diferite, de a nu se vedea atâta vreme. Cum să scape de aceste piedici aşa de insuportabile?

— Cum? Cum? întreba el, luându-se cu mâinile de cap. Cum?

Şi i se părea că peste puţină vreme soluţia va fi găsită şi atunci va începe o viaţă nouă, minunată; şi amândurora le era clar că mai e mult până la final şi că lucrul cel mai greu şi mai dureros abia acum începe.

1899

13 Literă – ъ – folosită obligatoriu în finalul cuvintelor, care, simplificându-se în uz, a fost îndepărtată oficial din scriere prin reforma ortografică din 1918.

Despre dragoste

La micul dejun se serviră nişte plăcinţele foarte gustoase, raci şi chiftele de oaie; şi, când mâncau, veni bucătarul Nikanor să se intereseze ce doresc oaspeţii să mănânce la prânz. Era un om între vârste, cu o faţă umflată şi ochi mici, ras, şi părea că mustăţile lui nu erau rase, ci smulse. Alehin povestea că frumoasa Pelagheia era îndrăgostită de bucătarul acesta. Pentru că era beţivan şi cam impulsiv, ea nu voia să se mărite cu el, dar accepta să trăiască aşa. El însă era foarte credincios şi convingerile lui religioase nu-i permiteau să trăiască în felul acesta; îi cerea să se căsătorească cu el că altfel n-o mai vrea, şi o ocăra când era beat, chiar o bătea. Când era beat, ea se ascundea sus şi plângea în hohote şi atunci Alehin şi servitorul nu plecau din casă, pentru a-i lua apărarea în caz de nevoie. Şi aşa începură să vorbească despre dragoste.

— Cum se naşte dragostea asta, spuse Alehin, de ce Pelagheia nu s-o fi îndrăgostit de altcineva, mai potrivit pentru ea, pentru natura ei insensibilă şi frumuseţea ei fizică şi s-a îndrăgostit tocmai de Nikanor, urâtania asta – aici, la noi, toţi îi spun urâtanie –, pentru că în dragoste sunt importante chestiunile fericirii personale – totul este necunoscut şi despre asta putem discuta cum dorim. Până acum despre dragoste s-a spus un singur adevăr de netăgăduit, şi anume că „este o taină mare“, cât priveşte celelalte lucruri despre care s-a scris şi s-a vorbit, nu au fost o soluţionare, ci s-a făcut numai o enunţare a problemelor care aşa au şi rămas, nesoluţionate. Acea explicaţie care, s-ar părea, este potrivită pentru o situaţie nu se mai potriveşte pentru alte zeci şi lucrul cel mai bun, în opinia mea, este să explici fiecare caz separat, nu să încerci să generalizezi. Trebuie, cum spune doctorul, să individualizezi fiecare caz în parte.

— Perfect adevărat, fu de acord Burkin.

— Noi, ruşii, suntem oameni ordonaţi, nutrim o pasiune pentru aceste probleme rămase fără răspuns. De regulă oamenii poetizează dragostea, o

împodobesc cu trandafiri, cu privighetori, noi însă, ruşii, ne decorăm dragostea cu aceste probleme fatale şi în special le alegem pe cele mai neinteresante. La Moscova, când eram încă student, aveam o prietenă de viaţă, o doamnă drăguţă care, de fiecare dată când o ţineam în braţe, se gândea la cât o să-i dau eu pe lună şi care este acum preţul funtului de carne de vită. Aşa şi noi, când iubim nu încetăm să ne punem tot felul de întrebări: dacă e cinstit sau nu, dacă e înţelept sau prostesc, unde va duce iubirea asta şi aşa mai departe. Nu ştiu dacă e bine sau nu, dar ştiu că asta este o piedică, te irită, nu te mulţumeşte.

Părea că el vrea să ajungă undeva cu aceste vorbe. Oamenii care trăiesc singuri au mereu pe suflet ceva în felul acesta despre care ar povesti cu plăcere. În oraş burlacii se duc intenţionat la baia publică sau la restaurant, numai pentru a vorbi, şi uneori le povestesc băieşilor sau chelnerilor poveşti foarte interesante; la ţară însă, de regulă, îşi deschid sufletul în faţa musafirilor. Acum afară se vedeau cerul cenuşiu şi copacii udaţi de ploaie; pe o vreme ca asta nu aveai unde să te duci şi nu-ţi mai rămânea nimic altceva decât să povesteşti şi să asculţi.

— Eu locuiesc la Sofiino şi mă ocup de mult de gospodărie, începu Alehin, de când am terminat Universitatea. După educaţie sunt un aristocrat, după înclinaţii, un om de cabinet. Dar la moşie, când am venit aici, aveam o mare datorie şi pentru că tatăl meu se îndatorase în mare parte cheltuind el mult pentru studiile mele; atunci m-am decis să nu plec de aici şi să muncesc până voi plăti împrumutul acesta. Aşa am stabilit şi am început să lucrez aici, nu fără oarecare repulsie. Pământul nu dă prea mult şi pentru ca agricultura să nu fie în pierdere, trebuie să te foloseşti de munca iobagilor sau a unor argaţi tocmiţi, care sunt aproape cam acelaşi lucru, sau să-ţi conduci gospodăria după modelul ţărănesc, adică să munceşti singur pe câmp, cu familia ta. Nu există cale de mijloc. Dar pe atunci nu intram în asemenea detalii. Nu am lăsat în pace niciun petic de pământ, i-am atras pe toţi mujicii şi muierile din satele vecine, aici munca era în toi, fără încetare; şi eu aram, semănam, coseam şi, în acest timp, mă plictiseam şi mă încruntam dispreţuitor ca o pisică de la ţară care, de foame, mănâncă până şi castraveţii din grădină; mă durea trupul şi dormeam pe apucate. La început mi se părea că pot împăca foarte uşor viaţa mea de muncitor cu deprinderile mele de om cult; pentru asta este suficient, îmi spuneam, să păstrez o

anumită ordine exterioară în viaţă. M-am instalat aici sus, în camerele bune, şi am stabilit ca după micul dejun şi prânz să mi se aducă nişte cafea şi lichioruri şi, la culcare, să citesc înainte Vestnik Evropî[14]. Dar a venit odată popa de aici, părintele Ivan, şi mi-a băut dintr-o suflare toate lichiorurile; şi Vestnik Evropî a pornit tot pe la fetele popii, pentru că vara, mai ales în timpul cositului, nici nu mai apucam să ajung în patul meu şi adormeam în magazie, în sanie sau undeva într-o colibă a pădurarului; Cine mai avea vreme de lectură? Încet-încet, m-am mutat jos, am început să mănânc în bucătăria servitorilor şi, din luxul de odinioară, îmi rămăsese numai acest servitor care fusese în slujba tatălui meu şi de care îmi părea rău să-l eliberez. Însă, în primii mei ani de aici, am fost ales ca judecător de pace onorific. Din când în când trebuia să mă duc pe la oraş şi să iau parte la şedinţele adunării şi ale tribunalului de plasă şi asta mă relaxa. Când trăieşti aici neîntrerupt vreo două, trei luni, mai ales iarna, în cele din urmă începi să tânjeşti după surtucul cel negru. Iar la judecătoria de plasă erau şi surtuce, şi uniforme, şi fracuri, numai jurişti, oameni care aveau pregătirea generală; aveai cu cine să schimbi o vorbă. După dormitul în sanie, după bucătăria servitorilor, să stai în fotoliu, în lenjerie curată, cu nişte ghete uşoare, cu un lanţ la gât, era un lux aşa de mare! În oraş am fost primit cu bucurie, am făcut cu plăcere cunoştinţe. Şi, din toate cunoştinţele, cea mai importantă şi, pe drept cuvânt, cea mai plăcută pentru mine a fost cunoştinţa cu Luganovici, vicepreşedintele tribunalului de plasă. Îl ştiţi amândoi, este cea mai de treabă persoană. Era tocmai după celebrul proces al incendiatorilor; procesul durase două zile, eram epuizaţi. Luganovici se uită la mine şi spuse: „Ştiţi ce? Haideţi la mine la prânz.“

Era aşa de neaşteptat, pentru că nu-l cunoşteam aşa de bine pe Luganovici, numai oficial şi nu fusesem niciodată la el. Am intrat pentru o clipă în camera mea de hotel să mă schimb şi am pornit la masă. Şi atunci am avut ocazia să fac cunoştinţă cu Anna Alekseevna, soţia lui Luganovici. Pe atunci era încă foarte tânără, nu avea mai mult de douăzeci şi doi de ani şi cu o jumătate de an înainte avusese primul copil. E o chestiune de domeniul trecutului şi acum mi-ar fi greu să definesc ce avea ea în fapt aşa deosebit, că îmi plăcuse aşa de tare; însă atunci, la masă, pentru mine totul era extrem de limpede: vedeam o femeie tânără, minunată, bună, inteligentă, încântătoare, aşa cum nu mai întâlnisem până atunci; şi imediat am simţit în ea o fiinţă apropiată, deja familiară, ca şi cum faţa aceasta, ochii aceştia

inteligenţi şi plăcuţi i-aş fi cunoscut odinioară, în copilărie, într-un album care se afla pe comoda mamei mele.

În procesul incendiatorilor fuseseră învinuiţi patru evrei, confirmaseră banda de infractori şi, în opinia mea, destul de neîntemeiat. La masă eram foarte tulburat, îmi era greu şi nu mai ţin minte ce spusesem, doar că Anna Alekseevna tot dădea din cap şi-i spunea soţului: „Dmitri, cum se poate aşa ceva?“

Luganovici este un om bun, unul dintre acei oameni simpli care au ferma convingere că, odată ce omul a ajuns la tribunal, înseamnă că e vinovat şi că îţi poţi manifesta îndoiala faţă de corectitudinea sentinţei doar în cadrul legal, pe hârtie, dar în niciun caz la masă şi nu într-o conversaţie privată.

„Noi doi nu am incendiat“, spunea el moale, „şi uite, pe noi nu ne judecă, nu ne bagă la închisoare.“ Şi amândoi, soţul şi soţia, făceau eforturi ca eu să mănânc şi să beau cât mai mult; după câteva amănunte, de pildă, după felul în care făceau amândoi cafeaua şi după felul cum se înţelegeau din priviri, puteam sfârşi prin a crede că trăiesc foarte armonios, îndestulat, şi că sunt bucuroşi de oaspeţi. După masă au cântat la pian la patru mâini, până s-a întunecat şi am plecat acasă. Asta era la începutul primăverii. Mai apoi toată vara am petrecut-o la Sofiino, fără să plec de-acolo, şi n-am avut timp să mă gândesc la oraş, dar amintirea femeii zvelte, cu părul deschis la culoare, mă însoţise în toate aceste zile; nu mă gândeam la ea, dar o umbră uşoară a ei se proiecta deasupra sufletului meu. Toamna târziu, în oraş era un spectacol de binefacere. Mă duc eu în loja guvernatorului (fusesem invitat acolo în pauză), mă uit – alături de soţia guvernatorului se afla Anna Alekseevna, şi din nou acea impresie inefabilă, exuberantă de frumuseţe şi ochii dragi, blânzi, şi din nou acel sentiment de apropiere.

Am stat alături, apoi am mers în foier.

„Aţi slăbit“, spuse ea. „Aţi fost bolnav?“

„Da. Am răcit la un umăr şi, când plouă, dorm foarte greu.“

„Aveţi o înfăţişare apatică. Atunci, primăvara, când aţi venit la masă, eraţi mai tânăr, mai vioi. Atunci eraţi entuziast şi vorbeaţi mult, eraţi foarte

interesant şi, recunosc, chiar am fost atrasă puţin de dumneavoastră. Nu ştiu de ce, destul de des, pe durata verii, mi-am amintit de dumneavoastră, şi azi, când mă pregăteam să vin la teatru, mi se părea că o să vă văd.“

Şi a-nceput să râdă.

„Dar astăzi aveţi o înfăţişare apatică“, a repetat ea. „Asta vă îmbătrâneşte.“

A doua zi am luat micul dejun la Luganovici; după masă ei au plecat la casa lor de vacanţă ca să dea dispoziţii pentru perioada de iarnă, şi eu am mers cu ei. Am revenit tot cu ei în oraş şi la miezul nopţii beam la ei ceaiul în cadrul liniştit, familial, când şemineul ardea, şi tânăra mamă se tot ducea să vadă dacă fetiţa ei doarme sau nu. Şi, după aceasta, de fiecare dată când veneam în oraş, neapărat mă duceam la Luganovici. Se obişnuiseră cu mine, şi eu mă obişnuisem cu ei. De regulă mă duceam fără să anunţ, ca un om de-al casei.

„Cine e?“ se auzea din camerele îndepărtate vocea prelungă, care mi se părea aşa de minunată.

„Este Pavel Konstantinîci“, răspundea camerista sau doica.

Anna Alekseevna ieşea la mine cu o faţă îngrijorată şi de fiecare dată întreba: „De ce aţi lipsit atâta timp? S-a întâmplat ceva?“

Privirea ei, mâna elegantă, nobilă pe care mi-o întindea, rochia ei de casă, coafura, vocea, paşii, de fiecare dată produceau asupra mea aceeaşi impresie de ceva proaspăt, neobişnuit în viaţa mea şi important. Discutam în voie şi tăceam în voie, fiecare gândindu-ne la ale sale sau îmi cânta ea la pian. Dacă nu era nimeni acasă, atunci rămâneam şi aşteptam, discutam cu doica, mă jucam cu copilul sau mă întindeam în cabinet pe canapeaua turcească şi citeam un ziar, iar când Anna Alekseevna se întorcea, o întâmpinam în antreu, îi luam toate cumpărăturile şi, nu ştiu de ce, de fiecare dată aceste cumpărături le duceam cu atâta dragoste, cu atâta solemnitate, parcă eram un copil.

Este un proverb: dacă n-ai de treabă, îţi faci. Luganovicii nu aveau treburi, aşa că se împrieteniseră cu mine. Dacă nu veneam multă vreme în oraş,

însemna că eram bolnav sau că se întâmplase altceva cu mine, şi amândoi se nelinişteau serios. Se nelinişteau că eu, un om educat, care ştie limbi străine, în loc să mă ocup de ştiinţă sau de literatură, trăiesc la ţară, alerg ca o veveriţă în cuşcă, muncesc mult, dar mereu sunt fără niciun ban în buzunar. Li se părea că sufăr şi că, dacă vorbesc, râd, mănânc, o fac numai pentru a-mi ascunde suferinţele; şi chiar în momentele de veselie, când îmi era bine, simţeam asupra mea privirile lor întrebătoare. Erau extrem de drăguţi mai ales când, într-adevăr, îmi era greu, când mă presa vreun creditor sau nu-mi ajungeau banii pentru o plată urgentă; amândoi, soţul şi soţia, şopteau la fereastră, mai apoi el se apropia de mine şi, cu o faţă serioasă, îmi spunea: „Pavel Konstantinîci, dacă acum aveţi nevoie de bani, eu şi soţia vă rugăm să nu vă jenaţi şi să luaţi de la noi.“

Şi lui îi ardeau urechile de tulburare. Şi se întâmpla ca, tot aşa, şopotind la fereastră, el să vină la mine, cu urechiile roşii, şi să spună: „Eu şi soţia vă rugăm fierbinte să luaţi de la noi darul acesta.“

Şi-mi dădea nişte butoni, un portţigaret sau o lampă şi eu, pentru asta, le trimiteam de la ţară o pasăre tăiată, unt şi flori. Fiindcă veni vorba, amândoi erau nişte oameni cu stare. La început luam des bani cu împrumut fără să fiu prea selectiv, luam de unde se putea, dar nicio putere nu mă făcea să iau de la Luganovici. Dar ce să mai vorbim despre asta!

Eram nefericit. Şi acasă, şi pe câmp, şi în magazie mă gândeam numai la ea, încercam să pătrund taina unei femei tinere, frumoase, inteligente care se căsătoreşte cu un om neinteresant, aproape un bătrân (soţul avea peste patruzeci de ani), are cu el copii, să înţeleg taina acestui om neinteresant, bun, simpluţ, care vorbeşte cu un ton raţional aşa de plicticos, la baluri şi la serate stă numai pe lângă oameni cu greutate, apatic, inutil, cu o expresie supusă, impersonală, de parcă ar fi fost adus să vândă, care crede totuşi în dreptul său de a fi fericit, de a avea copii cu ea; şi mă tot chinuiam să înţeleg cum de ea a apărut tocmai în calea lui şi nu în calea mea şi de ce a fost nevoie ca în viaţa noastră să se producă o greşeală aşa de îngrozitoare.

Iar când veneam în oraş, de fiecare dată vedeam, după ochii ei, că mă aştepta; şi ea recunoştea faţă de mine că încă de dimineaţă avusese un sentiment deosebit, presimţea că voi veni. Vorbeam multă vreme, tăceam, dar nu recunoşteam niciunul faţă de celălalt iubirea şi o ascundeam cu

sfioşenie, cu gelozie. Ne temeam de orice ar fi putut să dea de gol taina noastră chiar faţă de noi. O iubeam delicat, profund, dar mă tot gândeam, mă tot întrebam unde poate să ducă iubirea noastră, dacă nu avem putere să ne luptăm cu ea; mi se părea incredibil că iubirea aceasta a mea, liniştită, tristă, va frânge deodată curgerea liniştită a vieţii soţului ei, a copiilor, a întregii case unde eram aşa de iubit şi unde aveau aşa de multă încredere în mine. Oare era cinstit? Ea ar fi venit după mine, dar unde? Unde aş fi putut-o duce? Alta ar fi fost situaţia dacă aş fi avut o viaţă frumoasă, aparte, dacă, de exemplu, m-aş fi luptat pentru eliberarea patriei sau aş fi fost un savant renumit, un artist, un pictor, dar aşa, dintr-o situaţie oarecare, monotonă, ar fi trebuit s-o trag în alta la fel, sau şi mai rea. Şi cât ar fi durat fericirea noastră? Şi ce s-ar fi întâmplat cu ea în cazul bolii, al morţii mele sau pur şi simplu dacă nu ne-am mai fi iubit?

Şi ea, probabil, gândea într-un fel asemănător. Ea se gândea la soţ, la copil, la mama sa, care îl iubea pe soţul ei ca pe un fiu. Dacă s-ar fi dedat acestui sentiment, ar fi trebuit să mintă sau să spună adevărul, iar în situaţia ei ambele ar fi fost la fel de îngrozitoare şi de stânjenitoare. Şi pe ea o chinuia o întrebare: o să mă facă fericit iubirea ei, n-o să-mi complice oare viaţa, şi aşa grea, plină de tot felul de necazuri? I se părea că nu e suficient de tânără pentru mine, nu e suficient de muncitoare şi de energică pentru a începe o nouă viaţă şi vorbea adesea cu soţul despre faptul că eu trebuie să mă căsătoresc cu o femeie inteligentă, demnă, care să fie o bună gospodină, un ajutor, şi imediat adăuga că în tot oraşul cu greu poţi găsi o asemenea fată.

Între timp anii treceau. Anna Alekseevna avea deja doi copii. Când mă duceam la Luganovici, servitorul zâmbea prietenos, copiii strigau că a venit nenea Pavel Konstantinîci şi-mi săreau de gât; toţi se bucurau. Nu înţelegeau ce era în sufletul meu şi credeau că şi eu mă bucur. Toţi vedeau în mine o fiinţă aleasă. Şi adulţii, şi copiii simţeau că în cameră umblă o fiinţă nobilă şi asta conferea relaţiilor cu ei un anumit farmec, de parcă în prezenţa mea şi viaţa lor era mai pură şi mai frumoasă. Eu şi Anna Alekseevna mergeam împreună la teatru, de fiecare dată pe jos; stăteam în fotolii alăturate, umerii noştri se atingeau, eu luam în tăcere din mâinile ei binoclul şi în acest timp simţeam că îmi este apropiată, că e a mea, că nu putem unul fără altul, dar, din cauza unei neînţelegeri ciudate, când plecam de la teatru de fiecare dată ne luam la revedere şi plecam în părţi opuse, ca

nişte străini. În oraş deja se vorbea despre noi, Dumnezeu ştie ce, dar în tot ce se vorbea nu era niciun sâmbure de adevăr. În ultimii ani Anna Alekseevna începuse să se ducă tot mai des ba la mama, ba la sora ei; avea o dispoziţie proastă, apăruse conştiinţa unei vieţi neîmplinite, distruse, când nu voia să-i vadă nici pe soţ, nici pe copii. Deja începuse să se trateze de nervi.

Noi tăceam şi tăceam, iar în prezenţa străinilor chiar manifesta un fel de iritare faţă de mine; orice aş fi spus, nu era de acord cu mine şi, dacă discutam în contradictoriu cu cineva, atunci lua partea adversarului meu. Când scăpam ceva, spunea rece: „Bravo.“

Dacă, ducându-mă cu ea la teatru, uitam să iau binoclul, mai apoi spunea: „Ştiam eu c-o să-l uitaţi.“

Din fericire sau din nefericire, în viaţa noastră nu există nimic fără sfârşit, mai devreme sau mai târziu. Venise timpul despărţirii, pentru că Luganovici fusese numit preşedinte într-una din guberniile din vest. Trebuia să vândă mobila, caii, casa de vacanţă. Când ne-am dus la casa de vacanţă şi mai apoi ne-am întors şi am privit în urmă, pentru a vedea pentru ultima dată livada, acoperişul verde, toţi fuseserăm foarte trişti, şi mi-am dat seama că venise vremea să ne luăm adio nu numai de la această casă. Se stabilise ca la sfârşitul lui august s-o conducem pe Anna Alekseevna în Crimeea, unde o trimisese doctorul, iar după aceea va pleca Luganovici cu copiii în gubernia lui din vest.

Am condus-o pe Anna Alekseevna cu mare alai. Când îşi luase deja la revedere de la soţ şi de la copii şi când mai rămăsese numai o clipă până la ultimul clopoţel, am intrat fuga în compartimentul ei pentru a pune pe poliţă un coşuleţ pe care era cât pe ce să-l uite; şi trebuia să-mi iau adio. Când, aici, în compartiment, privirile ni s-au întâlnit, băierile sufletului ne-au părăsit pe amândoi. Am îmbrăţişat-o, ea si-a lipit faţa de pieptul meu şi lacrimile au început să-i curgă; pe când îi sărutam faţa, umerii, mâinile umede de lacrimi – o, ce fericiţi eram! –, i-am recunoscut dragostea mea şi, cu o durere ascuţită în inimă, mi-am dat seama ce inutil, ce meschin şi ce amăgitor fusese tot ce ne împiedicase să iubim. Mi-am dat seama că, atunci când iubeşti, în gândurile pe care le ai pentru această iubire trebuie să porneşti de la ceva superior, mult mai important decât fericirea sau

nefericirea, păcatul sau virtutea în accepţia lor curentă, sau mai bine nu te mai gândeşti la nimic.

Am sărutat-o pentru ultima oară, i-am strâns mâna şi ne-am despărţit pentru totdeauna. Trenul o luase deja din loc. Am trecut în compartimentul vecin – era gol – şi până la prima staţie am stat acolo şi am plâns. După aceea m-am dus acasă la Sofiino pe jos...

Cât timp Alehin povestise, ploaia se oprise şi ieşise soarele. Burkin şi Ivan Ivanîci ieşiră pe balcon: de aici era o vedere frumoasă spre livadă şi spre râu, care acum, în bătaia soarelui, strălucea ca oglinda. Se minunau şi, în acelaşi timp, încercau o părere de rău pentru acest om cu ochi buni, inteligenţi, care le povestise cu atâta sinceritate că, de fapt, se învârtise aici, în această moşie uriaşă, ca o veveriţă într-o cuşcă şi nu se ocupase şi el de ştiinţă sau de altceva care să-i fi făcut viaţa mai plăcută; şi ei se gândeau la cât de tristă trebuie să fi fost faţa tinerei doamne când el îşi luase adio în compartiment şi-i sărutase faţa şi umerii. Amândoi o întâlniseră în oraş, iar Burkin chiar o cunoscuse şi o găsise frumoasă.

1898

14 „Vestitorul Europei“, ziar liberal extrem de popular care a apărut în 1866-1918.